

Högskolan
Kristianstad

**Examensarbete på avancerad nivå, 15 hp, för Grundlärarexamen med
inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 4-6**

GSX21L

VT 2020

Fakulteten för Lärarutbildning

Svensklärares uppfattning om skolbibliotekets roll i elevernas utveckling av läslust

Louise Nilsson och Andreas Särnby

Författare

Louise Nilsson och Andreas Särnby

Titel

Svensklärares uppfattning om skolbibliotekets roll i elevernas utveckling av läslust

Handledare

Jonas Asklund

Bedömande lärare

Joachim Liedtke

Examinator

Kristina Juter

Sammanfattning

Denna studie syftar till att undersöka uppfattningar bland svensklärare med skolbiblioteksansvar om hur skolbiblioteket kan påverka elevernas läslust. Tidigare forskning visar att skolbiblioteket är en verksamhet som har goda effekter på elevernas läslust men att det alltför ofta inte används ändamålsenligt. I denna studie har sex stycken svensklärare med ansvar för skolans bibliotek intervjuats för att ge sin bild på hur skolbibliotekets verksamhet kan användas i syfte att främja elevernas läslust. Intervjuernas resultat har analyserats mot bakgrund av den sociokulturella lärandeteorin och Chambers litteraturdidaktiska modell. Studien visar på att om skolbiblioteken hade använts ändamålsenligt och med en skolbibliotekarie närvarande hade de möjligheter som kommer med ett skolbibliotek nått sin fulla potential. Få av de svensklärare med biblioteksansvar som studien omfattar anser att skolbibliotek i dagens skola kan erbjuda detta och elevernas läslust riskerar därmed att möta hinder.

Ämnesord

Läslust, skolbibliotek, skolbibliotekarie, läsmiljö, läsprocess och läsfrämjande

Innehåll

1. Förord	5
2. Inledning och bakgrund	6
2.1 Syfte	9
2.2 Frågeställning	9
3. Tidigare forskning	10
3.1 Skolbiblioteket som läs- och lärmiljö	11
3.2 Läsfrämjande arbete i skolbibliotekets verksamhet	13
3.3 Skolbibliotekets bokbestånd	14
3.4 Skolbibliotekariens roll	14
4. Perspektiv och teoretiska utgångspunkter	16
4.1 Den sociokulturella lärandeteorin	16
4.2 Chambers litteraturdidaktiska modell	17
4.3 Studiens teoretiska utgångspunkt	20
5. Metod	23
5.1 Metoder för tidigare forskning	23
5.2 Studiens metod	23
5.3 Studiens definition av begreppen skolbibliotek, skolbibliotekarie och läslust	24
5.4 Urval	25
5.5 Etiska överväganden	25
5.6 Metoddiskussion	26
6. Resultat	28
6.1 Informanternas generella uppfattning om skolbiblioteket	28
6.2 Informanternas huvudsakliga arbete i skolbibliotekets verksamhet	32
6.3 Informanternas ambitioner om skolbibliotekets verksamhet	36
6.4 Hinder och utmaningar	38
7. Analys	41
8. Slutsatser och slutdiskussion	44
9. Referenser	47
9.1 Tryckta källor	47

9.2 Internetkällor	49
10. Bilagor	53
10.1 Bilaga 1	53
10.2 Bilaga 2	54

1. Förord

Detta är resultatet av ett par månaders arbete våren 2020 genomfört av Louise Nilsson och Andreas Särnby, grundlärorestudenter åk 4-6 vid Högskolan i Kristianstad. Arbetsfördelningen under arbetets gång har fördelats jämnt med fokus på att båda vi skribenter ska vara lika delaktiga i arbetets alla delar.

Vi vill samtidigt passa på att tacka våra informanter som trots svåra tider och under rådande omständigheter på ett engagerat sätt tagit sig tid att delta i vår studie.

Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Jonas Asklund, för god mailkontakt, hjälpsamma idéer, stöttning genom arbetets gång samt ett alltid lika vänligt bemötande. Det har varit en stor hjälp i arbetets framåtskridande.

Sist men inte minst vill vi tacka Mary Ingemansson, som tog oss med storm redan under vår andra termin på lärarutbildningen och som fick oss att förstå hur fattig världen skulle vara utan böcker.

A child who reads will be an adult who thinks.

-Okänd

2. Inledning och bakgrund

Läsning är en viktig del av barns och ungas vardag då det stimulerar deras kreativitet, fantasi och förbättrar deras ordförråd och läs- och skrivförmåga. Dessutom förbättrar läsning deras analysförmåga, ger en ökad förståelse för andra kulturer och ett högre samhällsdeltagande (Skolverket, 2019). Flera av läsningens fördelar nämns i kursplanen för svenska under ämnets syftesdel (Skolverket, 2019, s. 257). Trots alla fördelar som påvisats med läsning läser barn och ungdomar idag allt mindre än vad de gjorde förr. Ungdomar idag fritidsläser väsentligt mindre än tidigare och den minskade läslusten är ett faktum (Kåreland, 2015, s.216). Under de senaste åren har flera studier gjorts som visar att unga läser allt mindre (Krashen, 2004; McKool, 2007; Egelund, 2012; Fredriksson & Taube, 2012 i Skolverkets modul 4, 2017, s. 1). Att unga läser allt mindre bidrar till en sämre ordförståelse och det är något som flera forskare har satt i relation till de förändrade läsvanor som digitaliseringens utveckling har medfört (Gustafsson & Håkansson, 2017, s. 132).

Att läslusten har minskat stöds också av resultaten i PISA-undersökningarna där den svenska skolan har gått från att vara en förebild till att ligga i mittfältet. Undersökningarna visar att barns och ungas läsförståelse försämras allt mer (Landahl & Lundahl, 2017, s. 112-119). Med en sämre förståelse för det man läser minskar läslusten och med en sämre läslust minskar också läsförståelsen. Emellertid visar den allra senaste PISA-undersökningen att elevers läsförståelse marginellt har gått uppåt (Skolverket, 2019). Denna undersökning är utgiven under tiden som arbetet med studien fortgår och har inte ännu hunnit analyseras. Därför är det svårt att i skrivande stund ta ställning till vad dessa nya resultat innebär. Har Sveriges lärarkår lyckats vända den nedåtgående trenden gällande elevers läsförståelse för gott eller är det bara en tillfällighet?

I Sveriges skollag 2010:800, kap. 2, §36 står det "Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek." (Skollagen, s. 11). I bibliotekslagen SFS 2013:801 hänvisas man i §10 till

skollagens §36 i kap. 2 om att skolbibliotek ska finnas på varje skola men några bestämmelser om hur skolbiblioteket ska vara utformat finns inte (Bibliotekslagen, s. 2). Även Lgr11 talar om skolbiblioteket. Det är rektorns ansvar att skolan utformas på ett sådant sätt att varje elev får möjlighet att söka och utveckla kunskaper bland annat genom ett skolbibliotek. Lgr 11 framhäver också att skolbibliotekets verksamhet, under rektorns ansvar, ska verka som en del av undervisningen med syfte att utveckla elevernas kompetens, både språkligt och digitalt (Skolverket, 2019, s. 17). Enligt styrdokumentet är språk, lärande och identitetsutveckling nära förknippade och ansvaret att främja detta är ett delat ansvar mellan skola och fritidsverksamhet (Skolverket, 2019, s. 3). Skolinspektionens rapport från 2018 visar på att det finns brister i samarbete mellan skolan och fritidsverksamheten. Bristerna grundar sig många gånger i okunskap och svårigheter i samarbetet mellan pedagoger inom dessa båda verksamheter. Till stor del ligger bristen i att rektorer exkluderat fritidshemmet från det kvalitetsarbete som har genomförts på skolan, då man har ansett att fritidshemmet ska vara en självständig verksamhet (Skolinspektionen, 2018, s. 32).

Skolans styrdokument föreskriver att varje skola och alla skolans elever ska ha tillgång till ett skolbibliotek där de kan utvecklas. Forskning visar att skolbiblioteket har positiva effekter på elevers lärande. Däremot finns det ingen riktig definition på vad som är ett skolbibliotek eller några riktlinjer för hur skolbibliotekets verksamhet ska utformas för att främja elevernas utveckling och deras läslust på ett optimalt sätt. Tydligare riktlinjer för skolbibliotekets utformning efterfrågas från flera håll, till exempel av forskaren Ross Todd, vars studier visar att fungerande skolbibliotek bidrar med positiva effekter på elevers skolresultat (Hell, 2011, s. 20). Även Gunnel Olsson, enhetschef för Svenska skolbibliotekscentralen och Folkbiblioteket i Lund, nämner detta i en intervju med Hell (Hell, 2011, s. 131-136).

Kommunaliseringen av skolan har inneburit minskade ekonomiska satsningar. Den minskade satsningen har påverkat skolan med indragna tjänster, minskade bidrag till material och tyvärr påverkas även skolbiblioteket och skolbibliotekarien. En vanlig läsning som kommunerna använder sig av är att låta skolbibliotekarien, i de fall hen finns, som kanske haft sin tjänst på en skola, istället får ansvara för flera skolbibliotek i kommunen. Detta leder till att skolbibliotek de flesta dagar i veckan saknar bemanning av en kompetent bibliotekarie. På

många skolor är ekonomin begränsad och det allra vanligaste är att en redan anställd lärare vid skolan får ansvar för biblioteket vid sidan om sina andra arbetsuppgifter. Har skolan tur kan en pensionerad lärare eller skolbibliotekarie lockas dit. Med tanke på det som krävs av en skolbibliotekarie kan det vara tufft att arbeta på två skolbibliotek, både för någon utifrån som ska lära känna en ny organisation och för den som redan arbetar på skolan som skolbibliotekarie eller lärare. Det tar extra kraft från skolbibliotekarien, och hens förmåga att ta egna initiativ kan påverkas av känslan av otillräcklighet (Hell, 2008, s.70).

Eftersom våra styrdokument tydligt pekar på att varje elev ska ha möjlighet att utveckla sin språkliga förmåga genom skolbiblioteket är det anmärkningsvärt att skolorna inte satsar mer på dessa. Detta också med tanke på elevernas minskade intresse för läsning samtidigt som forskning visar att skolbibliotek har goda effekter på elevernas läslust. En väsentlig fråga att undersöka är då varför inte skolbiblioteket används som den resurs det faktiskt skulle kunna vara. Som ett led i forskningen vill vi undersöka uppfattningarna om skolbiblioteken hos de som står närmast, nämligen svensklärare som har ett skolbiblioteksansvar i sin tjänst. Vi kommer att ringa in faktorer som förklarar varför skolbiblioteken inte används ändamålsenligt och likvärdigt i arbetet med att utveckla elevers läslust.

2.1 Syfte

Syftet är att undersöka uppfattningen hos svensklärare med skolbiblioteksansvar om skolbibliotekets roll för elevers läslust. Syftet är också att kartlägga deras uppfattning om vad som redan görs för elevers läslust men också vad de anser hade kunnat göras genom skolbibliotekets verksamhet. En sådan kartläggning kommer synliggöra dessa lärares uppfattning, vilket borde vara värdefullt för vidare arbete inom området eftersom det är de som arbetar med skolbiblioteket. Kartläggningen är inte endast värdefull för svensklärare med skolbiblioteksansvar utan kommer även att vara värdefull för alla lärare som undervisar inom svenskämnet.

2.2 Frågeställning

Arbetet koncentrerar sig på fyra huvudfrågor.

1. Vilken generell uppfattning har svensklärare med skolbiblioteksansvar om hur skolbiblioteket påverkar elevers läslust?
2. Hur använder sig svensklärare med skolbiblioteksansvar av biblioteket för att öka läslusten hos sina elever?
3. Vad vill svensklärare med skolbiblioteksansvar utveckla med skolbiblioteket för att möjliggöra att det bidrar optimalt till att utveckla elevers läslust?
4. Vilka faktorer uppfattar svensklärare med skolbiblioteksansvar är hinder för att utforma skolbibliotekets verksamhet efter sina önskemål?

3. Tidigare forskning

Den tidigare forskning som vi har tagit del av består bland annat av rapporter och klassrumsobservationer men också av en omfattande forsknings- och kunskapsöversikt. Eftersom skolbiblioteket är en sådan verksamhet som tenderar att hamna mittemellan skol- och biblioteksverksamhet finns inte särskilt mycket forskning som fokuserar särskilt på skolbiblioteket. Därför har vi även tagit del av sådan forskning som har sitt fokus inom närliggande områden.

Ett av den svenska forskningens nyare bidrag inom området kom 2017 och är Cecilia Gärdéns forsknings- och kunskapsöversikt som behandlar forskning gjord mellan åren 2010-2015. Gärdén har samlat 104 olika studier om skolbibliotek och sammanställt i sin kunskapsöversikt. Många av de texter som är från Sverige är uppsatser, handböcker och kunskapsöversikter då det endast finns lite forskning som är av annan karaktär från Sverige (Gärdén, 2017, s. 9-10). Skolbiblioteket är ett forskningsområde som berör många och det är ofta som en viss frustration förmedlas i texterna eftersom forskarna hävdar att skolbibliotekets verksamhet ofta är en outnyttjad resurs i skolorna. Många av de studier Gärdén (2017) har gått igenom, betonar fördelarna med skolbiblioteken och det lyfts flera goda exempel. Trots denna vetenskap tycks inte många skolor kunna skapa ett ändamålsenligt skolbibliotek. I Gärdéns översikt ryms en mängd problematiserade exempel. Gärdén bekräftar att i de fall det finns en skolbibliotekarie på skolan finns det ofta svårigheter i samarbetet mellan lärare och skolbibliotekarie. En orsak till svårigheterna är bland annat okunskap om vad skolbiblioteken kan bidra med och att det inte finns tillräckligt med tid för lärare och skolbibliotekarie att planera (Gärdén, 2017, s. 89-93).

I Gärdéns översikt lyfts också skolbiblioteket fram som en alltför olik verksamhet på landets skolor. Forskare och författare till texterna i översikten är förvånade att något som regleras i skolans styrdokument kan få verkställas så pass olika. Det uttrycks irritation över att skolbiblioteken är påverkade av kommunens och rektors intresse för dess verksamhet när det egentligen är något som regleras av styrdokumentet. Skolbiblioteket borde vara ett led i en likvärdig skola men forskningen pekar åt att det snarare är tvärtom (a.a.).

Vidare framkommer det i Gärdéns översikt att lärare inte har någon kunskap om hur man använder skolbiblioteket på ett för eleverna språk- och läsutvecklande sätt, det ingår helt enkelt inte i deras utbildning. Därför behöver det finnas en kompetent skolbibliotekarie närvarande för att skolbiblioteket ska kunna fungera som den resurs det faktiskt skulle kunna vara. Gärdéns översikt tyder på att gemensam kompetensutveckling för lärare och skolbibliotekarie har varit ett bra koncept för att använda skolbiblioteket ändamålsenligt (a.a.).

Även Damber (2017) diskuterar hur skolans jämlikhet har påverkats sedan skolans ansvar flyttades från staten till kommunen år 1991. Sedan ansvaret placerades kommunalt har skolbiblioteken blivit helt beroende av kommunens ekonomi, ett faktum som fått olika konsekvenser i olika kommuner. Denna ändring har även bidragit till att frågan om skolbiblioteket som rum har förändrats. På de skolor där ekonomin är som mest begränsad har skolbiblioteket övergått till att vara ett rum för böcker, snarare än ett skolbibliotek. Ansvaret för detta rum har i de flesta fall placerats på en lärare som visar ett engagemang i rummet (Damber, 2017, s. 78-79).

I sin artikel hänvisar Damber (2017) till de amerikanska forskarna Lance & Loertscher (2001) som i sina studier fann en tydlig koppling mellan ekonomisk satsning på skolbibliotek och elevers prestationer. På de skolor där denna satsning skedde steg elevernas prestation och deras resultat förbättrades. Lance (2002) har också gjort studier i USA och Skottland som tyder på att skolbiblioteket har en stark inverkan på elevers resultat, så stark att endast den socioekonomiska bakgrunden har en större inverkan (a.a.).

3.1 Skolbiblioteket som läs- och lärmiljö

Mary Gaver var en av de första att forska på skolbiblioteket och dess betydelse för lärande hos elever. Hon arbetade på Rutgers University i New Jersey och skrev redan 1958 om betydelsen av skolbibliotekets placering i skolan.

With the school library literally at the heart of the educational program, the students of the school have their best chance to become capable and enthusiastic readers, informed about the world around them, and alive to the limitless possibilities of tomorrow. (Mary Gavers, 1958, i Todd, 2012, s. 2)

Gavers forskning har ända sedan dess inspirerat många andra till forskning inom området. Forskaren Michael Dewey har arbetat med skolbibliotekets utformning och placering och han är kritisk till hur man blundar för rummets betydelse i egenskap av skolbibliotek. Eftersom skolbiblioteket räknas som en tillgång för undervisningen är det av yttersta vikt att det utnyttjas på det mest produktiva sättet (Halldén Rönnlund, 2002, s.7-8).

En stor fråga för Dewey är skolbibliotekets placering på skolan. Var skolbiblioteket placeras är helt avgörande för den rådande verksamheten. Om skolbibliotekets yta måste ställas mot dess placering är det ingen diskussion om vad som är viktigast anser Dewey. Med tanke på vetenskapen om att skolor kan se olika ut bör skolbiblioteket helst förläggas till bottenvåningen. Är det endast möjligt att det anordnas en våning upp bör hänsyn tas till att skolbiblioteket är centrerat på det våningsplanet. Om inte placeringen är möjlig enligt de kriterier som Dewey nämner bör skolbiblioteket istället placeras där elevaktiviteten är hög och många passerar, exempelvis nära huvudingången. Ett motargument mot en sådan placering är att många ser biblioteket som en lugn plats där man kan komma bort från faktorer som höga ljud. Många tänker på skolbiblioteket som en plats där lugn går före aktivitet. Dewey menar dock med bestämdhet att om ett skolbibliotek är väl utformat kan båda kraven tillfredsställas (Halldén Rönnlund, 2002, s.8).

I svensk forskning har exempelvis Limberg (2003) framhåvt att skolbiblioteket bör vara en lugn plats utan krav på prestation. I skolbiblioteket befinner sig eleverna på en plats som skiljer sig från deras vanliga klassrum. Elever från skolans olika klasser möts här i detta öppna rum och elever som upplever en viss press av klasskamrater i klassrummet, en form av prestationsångest eller en känsla av att man inte är lika duktig kan här ta på sig en roll som okänd och få en chans att komma undan lite. Ett besök i biblioteket ger eleverna ett tillfälle där de kan få ro från de högpresterande eleverna (Limberg, 2003, s. 71).

Louise M. Rosenblatt formulerade redan på 1930-talet tanken om att den sociala omgivningen och läsningen är situerad. Läsoplevelsen blir inte likadan då den sker på olika platser på grund av omgivningens påverkan och den ger därför inte samma lärande, lust och motivation.

Även läsarens bakgrund och egna erfarenheter påverkar helheten (Hasselrot & Sundin Beck, 2002, s. 65).

3.2 Läsfrämjande arbete i skolbibliotekets verksamhet

För att kunna nå elevernas läslust krävs det att ett läsfrämjande arbete genomsyrar undervisningen i skolan. Syftet är att väcka läsintresset hos eleverna samtidigt som läsvanorna stärks. En viktig parameter att understryka är att läsfrämjande arbete inte direkt handlar om hur man arbetar med läsförståelse eller läsinlärning trots deras nära släktskap, det vill säga en god läsförståelse skapas inte sällan av ett stort läsintresse (Dolatkhah, Hultgren och Johansson, 2015, s. 1).

Begreppen läslust och läsglädje används ofta i samma kontext där barns läsning står i centrum. Det finns ingen större skillnad mellan begreppen vad gäller deras innebörd utan det är upp till den skrivandes tycke och smak när det gäller vilket begrepp man vill använda. Studier visar att det finns ett samband mellan läsglädjen och förståelsen för det man läser. Det blir mer givande att läsa om man förstår det man läser. Utifrån dessa argument krävs det att man i skolan arbetar med läsning på olika vis (Ingemansson 2016, s.176). En problematisk aspekt inom läsning är att ett stort antal barn och unga idag saknar motivation. Läsning med hjälp av olika sorters textsamtal kan många gånger motivera eleverna till vidare läsning och bidra till att utveckla deras läslust. Textsamtal låter eleverna diskutera texten, få infallsvinklar från varandra samt en kontinuerlig återkoppling från lärare, skolbibliotekarie och klasskamrater (Ingemansson, 2018, s. 1). När elever i grundskolan kommer till läraren och ber om att få låna en ny bok då den nuvarande "inte var så bra" behöver inte detta endast vara en varningssignal på att det finns en "lathet" i elevens läsande. Det måste inte heller betyda att eleverna inte visar något intresse för läsningen alls. Ingemansson pekar snarare på en sådan situation kan ha att göra med att det brister i elevens förståelse och att eleven helt enkelt "behöver hjälp in i texten" (Ingemansson, 2007, s. 99).

Limberg (2003) lägger vikt vid att skolbibliotekarien ska arbeta i syfte att främja elevens läslust. Några perspektiv på hur man har arbetat med främjande av läslust är bokprat, olika typer av läs- och skrivprojekt samt tillfällen för eleverna att välja texter med stöd av

bibliotekarien. Bokprat har en relativt lång historia (cirka 100 år) och är en beprövad metod som används av bibliotekarier för att skapa läslust. En kort beskrivning av bokprat är att en bibliotekarie berättar om några utvalda böcker och deras handling för en grupp elever i syfte att motivera dem och göra dem nyfikna på böckerna som presenteras. Många gånger läser bibliotekarien ett utvalt stycke text högt ur boken vilket kan väcka känslan av att vilja läsa boken hos de som lyssnar. Bokprat används dock inte endast som en metod för att väcka läslust och nyfikenhet utan även för att stödja elever i deras läsutveckling (Limberg, 2003, s.62).

3.3 Skolbibliotekets bokbestånd

Vilka aspekter i skolbiblioteket som har störst inflytande på elevers läslust är en fråga som inte tagit särskilt stor plats i forskningen om skolbibliotekets arbete, lyfter Gärdén fram i sin samlade kunskapsöversikt. Däremot betonar hon att i de undersökningar som har gjorts, hamnar bokbeståndet i toppen när lärare själva fått avgöra vad de tycker är de viktigaste aspekterna i skolbiblioteket. Vidare förtydligar lärarna att det är ett stort och varierat utbud av böcker och tidningar som de anser är viktigt i bokbeståndet för att väcka elevernas läslust (Gärdén, 2017, s. 53).

Möjligheten för den ansvarige att upprätthålla elevernas läsintresse för den ansvarige på skolbiblioteket grundar sig mycket i den litteratur som finns tillgänglig för eleverna. Skolbibliotekets bokbestånd bör vara brett och kunna tillgodose varje elevs intresse både vad gäller både handling och genre. Betydelsen av att ha elevnära böcker, bokserier och tidningar med karaktärer som eleverna kan identifiera sig vid spelar en oerhört stor roll (Dolatkhah, Hultgren och Johansson 2015, s. 4-5).

Studier gjorda i USA betonar att barn idag behöver stärka sitt läsande inom flera olika sorters texter och genrer. Ur ett jämlikhetsperspektiv är det viktigt att skolan erbjuder ett brett utbud av texter och böcker där läsaren ges möjlighet att besöka olika sociala och kulturella världar. Att ge samtliga barn tillgång till att möta olika typer av litteraciteter är ytterst angeläget i skolans strävan efter jämlikhet i samhället (Dolatkhah, Hultgren och Johansson, 2015, s. 8).

3.4 Skolbibliotekariens roll

Att få känna känslan att lyckas är något som är viktigt i varje lärandeprocess. När en elev lyckas får hen en våg av positiva känslor över sig. För en elev med en negativ inställning till läsning kan denna känsla av att lyckas förbättra elevens attityd till läsning. Att lyckas en gång kan innebära en ökad lust att läsa och lära genom läsning. För att eleven ska få uppleva denna framgång måste kanske skolbibliotekarien hjälpa eleven att hitta en bok som passar, en bok som varken är för lätt eller för svår, med en lagom textmängd och en handling som tilltalar eleven. Boken som skolbibliotekarien valt är vald med omsorg för att passa just den här eleven. Skolbibliotekariens hjälp ökar chansen att hitta en passande bok och därmed även chansen att elevens läslust utvecklas. I och med att skolbibliotek och läsning stimulerar lärande och ger stöd i undervisningen krävs det att det finns utbildad och tillgänglig personal. Betydelsen av tillgänglig personal är stor då eleverna som befinner sig i biblioteket är på olika nivåer i sitt sökande efter böcker. Olika läsare kräver olika sorters texter och böcker (Ediger, 2003, s.4-7).

Forskaren Karin Jönsson har i sin avhandling från 2007 studerat sin egen klass i arbetet med litteraturens möjligheter. Bland annat strävar Jönsson efter att utveckla en läsargemenskap i klassen, ett begrepp som betonar vikten av att läraren är den mest centrala individen inom gemenskapen. I det stora hela agerar läraren samtalsledare men tar sig även an andra roller som till exempel regissör när barnen delar med sig av det de har läst. Fokus ligger på kommunikation och dialog och det uppstår en gemenskap kring texten de läst när de samtalar om den och delar med sig av det med sig av sina läsupplevelser (Jönsson, 2007, s. 50).

Damber (2017) hävdar att skolbibliotekarien kan ha en betydelsefull roll på flera plan i skolan. Inte minst i elevernas utveckling i sin läsning och läslust utan också i sitt samarbete med klassläraren. Genom ett gott samarbete bidrar skolbibliotekarien till att lärarens kompetens inom läsning stiger och läraren låter läsningen förhoppningsvis ta en större plats i sin undervisning. Skolbibliotekarien kan också fungera som ett stöd för klassläraren i kontakten med vårdnadshavare när det rör elevernas läsutveckling. Damber betonar att samarbete mellan skolbibliotekarien och skolans andra verksamheter kan ha en betydande roll

när det handlar om att skapa en helhet och bli mer enhetlig. I sådana här typer av samarbeten är det oftast skolbibliotekarien som är den drivande i projektet (Damber, 2017, s. 77-83).

Det finns lyckade exempel på samarbeten mellan skolbibliotekarie och lärare som har gett intressanta resultat. I en undersökning gjord på en stor mängd klasser i årskurs 3 i Stockholm visade sig åtta klasser ha utmärkande höga resultat i läsning. Dessa klasser valdes ut och djupintervjuer gjordes med berörda lärare. Oberoende av varandra berättade dessa lärare om täta samarbeten med skolbibliotekarien och förklarade att när eleverna blir omgivna av en stor mängd böcker utvecklar de sin litteracitet och sitt språk (a.a.).

4. Perspektiv och teoretiska utgångspunkter

4.1 Den sociokulturella lärandeteorin

Den sociokulturella teorin förordar deltagarnas samspel med varandra och understryker kontextens betydelse för lärandet. Den sociala omgivningen och kulturen som råder är avgörande för individens lärande. I samspel lär sig eleverna av varandra aspekter som rätta värderingar, språk samt hur man ska agera gentemot varandra. Den sociokulturella lärandeteorin lägger stor vikt vid språket hos den enskilde individen då man anser att språket stärker tänkandet, lärandet och hela den personliga utvecklingen (Sjöberg, 2011, s.65).

Att överföra kunskap och lära av varandra är något som i det sociokulturella perspektivet kallas att mediera vilket kanske är det mest kända begreppet inom det sociokulturella perspektivet. Människor lär och överför kunskap mellan varandra och ingen människa blir någonsin fullärd (Säljö, 2015, s. 94). Detta samspel mellan oss människor pågår hela tiden. För att kunna förstå världen omkring oss använder vi olika sorters redskap och verktyg. Dessa redskap är antingen språkliga eller materiella och kallas för artefakter. Beroende på hur väl anpassade dessa artefakter är till lärandesituationen förstår vi vår omvärld (Lundgren, Säljö & Liberg, 2010, s. 183-185). Med ett stort engagemang från den vuxnes sida kommer också ett talande kroppsspråk som är en användbar artefakt, nämligen ett redskap man har. Papper, pennor, klossar är alla hjälpmedel som underlättar, den enskilda individens kroppsspråk,

kreativitet och fantasi är det enda som sätter gränser för att skapa en god lärmiljö (Säljö, 2015, s. 91).

Enligt den sociokulturella lärandeteorin är barnet beroende av den vuxne för att kunna ”begreppsliggöra världen” (Lundgren, Säljö & Liberg, 2010, s. 191). Därmed menas att barnet inte kan tillgodogöra sig alla kunskaper utan den vuxne/läraren och är därför inte alltför positiv till för mycket frihet. Barnet behöver alltså stöd genomgående i skolans verksamhet och framför allt språkligt vilket gör läraren och skolbibliotekarien till viktiga kompetenta kamrater (a.a.).

Limberg (2003) tar stöd i den sociokulturella lärandeteorin när hon hävdar att skolbiblioteket bör vara en lugn plats utan krav på prestation. I skolbiblioteket befinner sig eleverna på en plats som skiljer sig åt från deras vanliga klassrum. Elever från skolans olika klasser möts här i detta öppna rum och elever som upplever en viss press av klasskamrater, en form av prestationsångest eller en känsla av att man inte är lika duktig kan här ta på sig en roll som okänd och få en chans att komma undan lite. Ett besök i biblioteket ger eleverna ett tillfälle där de kan få ro från de högpresterande eleverna (Limberg, 2003, s. 71).

I den sociokulturella teorin används begreppet proximal utvecklingszon. Det är där eleven befinner sig i sin kunskap och ett lagom utmanande steg till. Är steget i utvecklingen för stort eller för litet kommer motivationen avta eller försvinna helt och elevens utveckling stannar av (Lundgren, Säljö & Liberg, 2010, s. 183-195).

4.2 Chambers litteraturredidaktiska modell

Aidan Chambers, född 1934, är en prisbelönt brittisk författare och läsforskare som förordar att böcker ska finnas tillgängliga för alla barn och ungdomar. Chambers är en världskänd föreläsare som anser att skönlitterära böcker är en oersättlig del i undervisningen i skolan för att utveckla eleverna till tänkande läsare. Han anser att litteratur bidrar till språket, en av de viktigaste delarna för att människan ska kunna vara just den hon är och att litteratur borde vara en rättighet för alla (Ingemansson, 2016, s. 35).

Läslust utvecklas när barn får välja fritt bland böcker och hitta det som passar deras egen smak och behov. Denna frihet att själv välja bok ger en positiv inställning och en öppen attityd till läsningen. Därför bör elever ges möjlighet att, allra helst dagligen, få botanisera bland böcker. Det är dock viktigt att komma ihåg att många elever behöver mer hjälp för att utveckla sin läslust än att bara botanisera fritt bland ett bokbestånd (Chambers, 1995, s. 42-44).

Chambers understryker att ett skolbibliotek ska ligga centralt beläget, gärna på en plats där eleverna passerar varje dag. Det är placeringen av böckerna som avgör hur de används. Böcker som är undanstuvade i ett avsides rum är inte tillgängliga för eleverna och Chambers hävdar att det då till och med är bättre att ha bokhyllor i skolans entréhall, där eleverna passerar ofta. Böcker är till för att användas och genom att göra det enkelt för eleverna att botanisera bland böckerna gör vi det också enklare för dem att lyckas med det första steget i Chambers läscirkel, att välja en bok (Chambers, 1995, s. 22-24).

Enligt Chambers är läsning en aktivitet som kräver ett visst beteendemönster där läsaren måste kunna lägga fullt fokus på boken och låta sig fångas av dess berättelse. För att detta ska fungera krävs en god läsmiljö, platser där eleverna har lärt sig vad som förväntas av dem just på den platsen. Chambers förespråkar att läsmiljön ska utformas längs rummets väggar och gärna i hörnen. Platserna ska avgränsas med mattor, hyllor eller annat som tydligt markerar läsplatsens område. Läsplatsen får gärna inredas med kuddar och mjuka möbler för att göra den inbjudande och till en plats att sitta länge på. Platsen bör ge förutsättningar för att hänföra sig till boken på och lyckas att läsa, vilket är en stor del av Chambers cirkelmodell för läsprocessen (Chambers, 1995, s. 37-39).

Chambers pekar på att läsning är så mycket mer än att bara låta ögonen flyta över text. Att läsa består snarare av flera aktiviteter (Chambers, 1995, s. 13-14). Det handlar om en hel process för att utveckla läslust och tänkande läsare där allt börjar med att välja en bok. Läsandets cirkel (bilaga 1) är en modell som Chambers har arbetat fram och som beskriver läsprocessen där ingenting egentligen har ett slut utan där processen hela tiden går runt, runt. Början är slutet och slutet är början (Chambers, 1995, s. 11).

För att kunna välja bok måste böcker finnas tillgängliga för läsaren. Chambers hävdar att faktorer som bokbestånd, tillgång, tillgänglighet, skyltning och presentation är viktiga faktorer för att eleven ska kunna ta det första steget in i läsningen. Att välja bok är ett lyckande och ett steg framåt i läsandets aktiviteter. Det kan tyckas att tillgänglighet och tillgång är samma sak men det är det inte. Om det finns böcker tillgängliga i exempelvis ett skolbibliotek men elever endast får gå dit under en halvtimme varannan fredag så har eleverna inte en god tillgång till böckerna (Chambers, 1995, s. 11-14).

När valet av bok är gjort måste tid för läsandet ges. Det tar tid att läsa en bok och utan tiden är valet av bok meningslöst. Chambers hävdar att läsning sker bäst där miljön möjliggör att man kan koncentrera sig. En stökig omgivning gör det svårt för läsaren att koncentrera sig på sin läsning och det är många gånger svårt för elever att läsa i skolan. Förhoppningsvis har eleverna tillgång till en god läsmiljö hemma men det är skolans ansvar att se till att skapa en läsmiljö i skolan där eleverna inte störs. Barn behöver regelbundet få tid till att läsa och tiden tillsammans med miljön är avgörande för barnets utveckling av sin läslust (Chambers, 1995, s. 11-15).

Läsaren av en bok berörs av det hen läser och det skapar reaktioner. Tycker läsaren om det hen läst skapar det en lust att vilja göra det igen exempelvis genom att läsa en liknande bok eller en bok av samma författare. Ofta vill läsaren också berätta för andra att boken var bra och vill att de också ska läsa den. Läsarna pratar om sådant de undrar över och upptäcker mönster och lär av varandra. Reaktion och respons kan många gånger innebära en uppåtgående spiral i den läsande cirkeln där den utlästa boken får läsaren att välja en ny bok och börja om i läsprocessen (Chambers, 1995, s. 11-18; Ingemansson, 2016, s. 40).

I Chambers cirkelmodell för läsning finns en viktig punkt placerad i mitten av cirkeln, vuxenstöd. De tre punkterna som beskrivits ovan behöver stöd av en vuxen som det läsande barnet känner förtroende för. Med hjälp av den vuxne kan barnet ta sig förbi de hinder som uppstår på vägen runt i den läsande cirkeln och i utvecklingen av barnets läslust. Dock är det inte bara barnet som kan lära sig med hjälp av den vuxne utan även tvärtom. För att markera och påminna om detta är modellen utformad med dubbelriktade pilar in mot mitten där vuxenstödet befinner sig (Chambers, 1995, s. 11-19).

Ett skolbibliotek behöver någon som har hand om det och håller ordning. Chambers anser dock att det är av yttersta vikt att den som är ansvarig anser att böcker ska läsas och användas. Den vuxnes uppgift ska vara att organisera böckerna så att det går lätt att hitta men får därmed inte vara rädd för att barnen förstör de prydliga raderna av böcker (Chambers, 1995, s. 25-26).

En fungerande läsmiljö behöver skyltning av böcker för att intressera elever. Även om ett skolbibliotek skulle ha god bemanning går det bara att fokusera på en eller möjligtvis ett par elever i taget. En inspirerande skyltning kan då vara till hjälp genom att den ger boktips på distans till de elever som läraren inte har fokus på. Det finns också elever som av någon anledning inte vill prata med skolbibliotekarien, där ett förtroende till den vuxne saknas. Skyltningen gör det möjligt för skolbibliotekarien att nå ut även till dessa elever som annars inte hade valt någon bok alls. Att välja en bok är en framgång och genom att dessa svårnådda elever gör det på egen hand tar sig även de ett steg närmare läslusten. En god skyltning ger oftast mer tillbaka än vad den kostar i tid och arbetskraft (Chambers, 1995, s. 30).

4.3 Studiens teoretiska utgångspunkt

Det kommande arbetet kommer utgå från det sociokulturella perspektivet på lärande men det kommer också ta stöd i Chambers litteraturdidaktiska tankar och hans modell för läsprocessen, den läsande cirkeln.

Studien utgår från några centrala begrepp från den sociokulturella lärandeteorin som kan kopplas samman med några bärande tankar i Chambers litteraturdidaktiska modell. Vi har valt dessa två teorier då de känns som de mest relevanta för vår studie. De innehåller också en mängd begrepp som går att applicera på vårt problemområde. Det fanns också en möjlighet för oss att använda ramfaktorteorin men eftersom den endast rymmer en liten mängd begrepp ansåg vi att den var mindre lämplig för vår studie.

Som redan nämnts i vår studie är begreppet *mediera* ett av de mest centrala begreppen i den sociokulturella lärandeteorin och det beskriver samspelet mellan oss människor och vår omvärld. Vi medierar ständigt och utvecklar en högre förståelse för allt runt omkring oss, människan blir aldrig fullärd och vi lär av varandra. Inom sociokulturell teori lyfter man fram

artefakternas betydelse för att människor ska kunna mediera kunskap. Dessa *artefakter* är som verktyg för att samspela och kan antingen vara språkliga eller materiella. Det kan exempelvis vara vårt tal, bokstäver och kroppsspråk men även papper, pennor och böcker. Enligt Chambers litteraturdidaktiska modell uppstår reaktioner när man läser en bok, man berörs och skapar förståelse genom läsoplevelsen. Dessa erfarenheter vill läsaren gärna sprida till andra och berättar om bokens handling och det hen läst. När detta sker skulle man kunna säga att läsaren av boken *medierar* med andra när hen berättar om sin läsoplevelse med boken som ett verktyg, en *artefakt*.

Inom den sociokulturella lärandeteorin anser man att helheten är viktig för att främja lärandet vilket innebär att *lärmiljön* är betydelsefull. Elever lär och kan bilda sig en djupare förståelse när de får ett sammanhang, en *kontext* och kan sätta det lilla i det stora, delen i det hela. Chambers litteraturdidaktiska modell pekar också på att *lärmiljön och kontexten* är viktig men Chambers använder istället begreppet *läsmiljö*. Chambers modell är mer inriktad på hur inläring sker genom läsning och därför blir hans fokus istället på miljön för läsning, *läsmiljö*. Vår studie kommer använda både begreppen *lärmiljö och läsmiljö*. I sin litteraturdidaktiska modell understryker Chambers att *läsmiljön* bör vara tillgängligt, ligga centralt och inrett på ett sätt som skapar lugn för att eleverna på bästa sätt och så ofta som möjligt ska få chans att hänge sig till boken i en god *läsmiljö*, helheten och *kontexten* av betydelse. Chambers anser att läsoplevelsen blir inte detsamma i en stökig miljö och man kan då inte ta in boken och vad den vill förmedla.

Föreställningen om elevens *närmaste proximala utvecklingszon* innebär i den sociokulturella lärandeteorin den nivå där eleven står i sin kunskap just nu och ett lagom stort steg till. För att inte motivationen ska sjunka om eleven inte lyckas eller om hen ställs inför en alltför enkel uppgift anser man inom det sociokulturella perspektivet att steget måste vara exakt rätt. Den litteraturdidaktiska modellen som Chambers förespråkar talar också om detta när det gäller vikten av att välja rätt bok. En bok med för mycket eller för svår textmängd får eleven att falla bakåt och motivationen brister, likaså med en för enkel bok eller en bok med helt fel handling för just den eleven. För att eleven ska lyckas ta detta lagom stora steg i sin *närmaste proximala utvecklingszon* krävs det att man inom den sociokulturella lärandeteorin kallar för

en *kompetent vuxen*. Inom den litteraturdidaktiska modellen har Chambers valt att använda begreppet *vuxenstöd* istället. Båda betonar hur betydelsefullt det är med en närvarande vuxen som kan hjälpa eleven med att ta det där lagom stora steget i sin *närmaste proximala utvecklingszon*.

Det finns de som tidigare har studerat skolbibliotek i sin helhet genom ett sociokulturellt perspektiv och då oftast fokuserat på samspelet mellan skolbibliotekarie och lärare. I en mer omfattande studie än den vi har genomfört hade en önskan funnits att undersöka både elevers, lärares och skolbibliotekariens uppfattningar kring skolbibliotekets och dess verksamhets inverkan på elevers läslust. Detta för att i en större utsträckning matcha den sociokulturella lärandeteorin men också Chambers litteraturdidaktiska modell, där helheten står i centrum.

5. Metod

Metodavsnittet kommer handla om studiens metod och de valmöjligheter som har tagits i beaktande när det gäller undersökningsmetod, urval av informanter och definition av vissa för studien relevanta begrepp.

5.1 Metoder för tidigare forskning

Metoderna som använts vid tidigare forskning är framförallt kvalitativa, baserade på intervjuer och frågorna har ofta en riktning mot samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare. Det förekommer även forskning där observationer av skolbibliotek och skolbibliotekarie har använts som metod. Forskning med utgångspunkt från eleverna förekommer knappt och den forskningen är då gjord av utländska forskare. Deras forskning har haft som syfte att jämföra huruvida skolbibliotek påverkar elevers resultat och de metoder som använts har varit datainsamlingar och analys av elevers provresultat.

5.2 Studiens metod

Eftersom det finns flera luckor i den svenska forskningen kring skolbibliotek är denna studie gjord med målet att få en inblick i svensklärares uppfattning om skolbibliotekets roll när det gäller att främja elevernas läslust. Metoden är en kvalitativ intervjustudie och målgruppen är svensklärare i grundskolan årskurs 4-6 där läraren även är ansvarig för skolbiblioteket. Valet av målgrupp baseras på det faktum att det oftast är en av skolans anställda lärare som fått ansvar att sköta skolbiblioteket vid sidan av sina andra arbetsuppgifter, många gånger en lärare som är behörig i svenskämnet. Sett till vårt syfte att undersöka svensklärares uppfattningar om skolbibliotekets betydelse för elevernas läslust är det lämpligt att intervjua lärare som är behöriga i svenska eftersom det är det ämnet som mest förknippas med elevers läslust.

Vid mindre undersökningar, som denna studie där avsikten är att undersöka uppfattningar och åsikter, är intervjuer en bra metod att använda för att få ett djupare resultat. Metoden som valts är semistrukturerade intervjuer där en färdigställd lista med öppna intervjufrågor

används som utgångspunkt men som inte behöver besvaras i ordning (Denscombe, 2018, s. 268-269). Med intervjuer uppnås ett annat djup i undersökningen än vid endast en enkätundersökning. Fördelarna med en kvalitativ semistrukturerad intervjustudie innefattar bland annat möjligheten att kunna ställa följdfrågor och motfrågor. Denna kvalitativa undersökningsmetod passar studien bättre än den kvantitativa då det ger intervjuaren möjligheter att analysera under tiden intervjuerna pågår och då få ut det bästa resultatet av intervjutillfällena (Denscombe, 2018, s. 393-427).

Intervjuerna har spelats in när de genomförts för att inte gå miste om viktiga detaljer i intervjuerna. Människans minne är helt enkelt inte tillräckligt tillförlitligt vilket förklarar varför ljudinspelning har använts. Ljudinspelning är ett enkelt sätt att dokumentera intervjuerna permanent och som sällan stör informanten mer än någon kort stund. En annan valmöjlighet hade varit att använda oss av videoinspelning för att få en ännu mer detaljerad dokumentation. Vårt val föll ändå på att endast spela in ljud eftersom många känner sig obekväma med videokameror i sin närhet (Denscombe, 2018, s. 284-285). Ljudinspelningarna av intervjuerna har fungerat bra och vår uppfattning är att ingen av informanterna har hämmats av dem.

Sammanlagt har sex intervjuer genomförts, och av dem har fyra genomförts ansikte mot ansikte och två har genomförts över telefon. Två av intervjuerna har skett i skolbiblioteket på informantens arbetsplats och två i ett klassrum efter att först ha besökt skolbiblioteket.

5.3 Studiens definition av begreppen skolbibliotek, skolbibliotekarie och läslust

Vi har valt definitionen av de tre centrala begreppen skolbibliotek, skolbibliotekarie och läslust med hjälp av den tidigare forskningen. Skolbiblioteket definieras som själva rummet i sig men också som summan av hela dess verksamhet. Att det endast skulle vara ett rum där medier brer ut sig räcker inte utan begreppet kompletteras med all verksamhet som utgår från skolbiblioteket. Skolbibliotekarie definieras som den som ansvarar för skolbiblioteket och som många gånger är en av skolans redan anställda lärare som vid sidan av sina andra

arbetsuppgifter sköter skolbiblioteket. Skolbibliotekarien ska ha visionen att böcker ska läsas och användas och själv vara en läsande förebild. Läslust är den positiva känsla man känner av att läsa böcker och texter. Det är den glädje, det intresse, den viljan och den lust som man känner för att läsa. Synonymer till läslust är läsglädje och fritidsläsning.

5.4 Urval

Antalet informanter är sex stycken och alla utom en arbetar på skolor i en och samma kommun i Blekinge. En informant arbetar på en skola i en annan kommun i Blekinge. Bekvämlighetsurval är använt när vi valt att röra oss inom vår egen kommun och dess grannkommun på grund av begränsad tid och ekonomiska resurser (Denscombe, 2018, s. 71).

Eftersom studien görs under en kort tid har det varit av stor vikt att komma i kontakt med informanter som passar in på studiens kriterier snabbt, därför har snöbollsurval gjorts. Snöbollsurval är en effektiv metod för mindre undersökningar där man snabbt kan gå från endast någon enstaka informant till flera personer. Tekniken går ut på att den första personen namnger en eller flera personer hen tror är lämpliga som i sin tur gör samma sak (Denscombe, 2018, s. 70). Kontakt har tagits via e-post med tidigare handledare på verksamhetsförlagda utbildningar som har lotsat oss vidare till lämplig informant på deras arbetsplats. Genom bekvämlighets- och snöbollsurval har vi kunnat samla sex stycken lämpliga informanter.

5.5 Etiska överväganden

Sett till forskning finns det etiska riktlinjer att följa. För all form av etablerad forskning finns vissa etiska riktlinjer som måste följas. I vår studie förhåller vi oss till det vetenskapliga rådets fyra forskningsprinciper. De fyra principerna är följande: informationskravet, vilket handlar om att informera om projektet som ska genomföras där det ingår att en förmedling ska ske att det är frivilligt att ställa upp och samtidigt möjligt att avbryta sitt deltagande. Ingår gör även samtyckeskravet som i kort innebär intyg för personer under 15 år från föräldrar eller vårdnadshavare i samband med filmning. Vidare finns konfidentialitetskravet som innebär att forskare ska hålla personuppgifter hemliga för omgivningen samt nyttjandekravet som i det

stora hela betyder att materialet som samlas in endast får användas för forskande mål (Denscombe, 2018, s. 438-446).

Utöver dessa fyra forskningsetiska principerna har vi tagit del av andra aspekter som berör hur vi etiskt ska förhålla oss till vår undersökning. Vi började exempelvis vid första kontakt med våra möjliga intervjupersoner att berätta vilka vi är, att vi är studenter från Högskolan Kristianstad som genomför en studie samtidigt som lite kortare information om studien gavs. Vi har i vår mailkontakt informerat att informanten blivit utvald då hen passar in på våra kriterier samt varifrån vi har fått hens kontaktuppgifter ifrån. Vidare har vi kort redogjort över syftet för vår undersökning och att vi ämnat genomföra kvalitativa, semistrukturerade intervjuer. De kontaktade lärarna har även fått uppgifter om att undersökningen är anonym samtidigt som deras svar kommer hanteras med sekretess. Svaren vi fått in under våra intervjuer har behandlats varsamt där de namn som nämnts under intervjuerna skrivits ut i koder, likt x och y eller med stjärnmarkering *****. I samband med mailkontakten har namn, telefonnummer och mailadresser till oss alltid funnits tillgängliga för de tillfrågade om det vore så att frågor uppstår. I enlighet med Högskolan Kristianstads rekommendationer har inte Högskolans logga funnits med i samband med utskicket av information.

5.6 Metoddiskussion

Vår metod har påverkats av den rådande situation som världen befinner sig i gällande Coronavirusets framfart. Flera möjliga personer att intervjua som vi har varit i kontakt med har tackat nej på grund av att de inte får ta emot besökare på skolan eller att de har känt sig för tungt belastade för att hinna med en intervju per telefon.

Med tanke på att vår studie görs under en mycket kort och begränsad tid har vi valt att använda oss av snöbollsurval i valet av våra informanter. Valet kan innebära en risk för att få liknande svar av informanterna eftersom de ofta är nära kollegor eller vänner privat och de delar då ofta samma tankar och värderingar.

Eftersom vi inte fått komma in på alla skolor har vi istället valt att göra telefonintervjuer vid två av sex intervjutillfällen. Telefon har valts framför ett digitalt möte då informanterna känt sig obekväma med tanken på att synas på en skärm, något som även Denscombe skriver om

(2018, s. 284-285). De har även uppgett att det har känts alltför tidskrävande att sätta sig in i hur ett digitalt mötesrum fungerar. Vi är väl medvetna om vilka brister en intervju per telefon kan innebära jämfört med en intervju som sker ansikte mot ansikte eftersom viktiga detaljer kan gå förlorade. En telefonintervju innebär en avlägsenhet, både fysiskt och psykologiskt vilket kan påverka hur utvecklade svaren på frågorna blir. Detta kan också innebära positiva effekter då en del personer har lättare att svara ärligt på frågorna istället för att försöka tillfredsställa respondenten med sina svar. Genom en fysisk närvaro byggs någon form av relation snabbt upp och det finns risk för att informanten vill svara det som hen tror att respondenten vill svara (Denscombe, 2018, s. 288-289). Eftersom vår uppfattning är att våra frågor inte är av personliga slag har vi valt att använda oss av både intervjuer ansikte mot ansikte och intervjuer över telefon då vi inte tror att någon av metoderna kommer påverka svaren nämnvärt.

Två av informanterna frågade även om de kunde få lämna skriftliga svar på våra frågor, något vi svarade nej på. Skriftliga svar är ofta kortare och färre ord används än vid muntliga svar (Denscombe, 2018, s. 289). Eftersom vi har valt en semistrukturerad intervjumetod bortfaller då möjligheten att ställa följdfrågor vilket för oss är en viktig del för att få ett djup i informanternas berättelser.

Studien har undersökt informanternas uppfattningar och åsikter vilket gör det svårt att veta om de talar sanning eller inte. Det går aldrig att mäta i vilken grad informanten talar sanning eller ställa kontrollfrågor för att säkerställa informanternas ärlighet (Denscombe, 2018, s. 290). Vi har börjat alla intervjuer med frågor som rör informantens behörighet för att på något sätt bekräfta att informanten stämmer in på våra kriterier. Däremot har vi inte utfört någon form av kontroll av dessa uppgifter då vi anser att intervjufrågorna inte är av personligt slag och det då inte finns anledning att tala osanning.

Informanterna har svarat på intervjufrågorna med ett bra engagemang vilket har gett oss ett fylligt material att analysera. Då tiden för den här studien är relativt kort har vi valt att göra en grov transkribering av intervjuerna, en transkribering utan kodning, radnumrering med mera eftersom transkribering med dessa faktorer är mycket tidskrävande (Denscombe, 2018, s. 395-397).

6. Resultat

Resultatet för den här studien kommer att presenteras utifrån varje frågeställning för att få en tydlig överblick över skillnader och likheter informanter emellan. Eftersom varje resultat presenteras för sig synliggörs också frågeställningens huvudsakliga syfte.

6.1 Informanternas generella uppfattning om skolbiblioteket

I den första resultatdelen sammanställs informanternas berättelser om deras generella uppfattningar om skolbibliotekets verksamhets påverkan på elevers läslust. De diskuterar bland annat uppfattningar om skolbibliotekets miljö, placering, den fysiska boken och värdet av att ha en närvarande vuxen.

När det handlar om informanternas uppfattningar om skolbibliotekets möjlighet att främja elevernas läslust rent generellt, framträder både likheter och skillnader i vårt material. Informanterna delar uppfattningen om att en närvarande vuxen med stort intresse för böcker är viktig för utvecklingen av elevernas läslust och även läs- och lärmiljön i skolbibliotekets lokal. Vidare påpekar de att skolbibliotekets placering i skolan är avgörande för hur tillgängliga böckerna blir för eleverna och att skolan behöver ta ett större ansvar för elevernas läsning och de aktiviteter som förekommer där. Huruvida skolbibliotekets lokal och verksamhet är en viktig del i utvecklingen av elevernas läslust eller inte, är något som två av informanterna funderar på. En vuxen som brinner för böcker kan vara tillräckligt men självklart är ett skolbibliotek en resurs.

Alla våra sex informanter berättar att deras skolbibliotek ligger centralt beläget på skolan vilket de anser vara positivt i tillgänglighetssynpunkt. Två av skolorna är byggda på höjden och där är skolbiblioteken belägna på andra respektive tredje våningen men de informanter som är verksamma där tycker ändå att de är centralt belägna. Informanterna anser att en central placering är bra eftersom eleverna då går förbi skolbiblioteket ofta och förhoppningsvis väcker böcker och skyltning deras nyfikenhet. Två av våra informanter väljer att använda nästan samma ord när de talar om skolbibliotekets placering i skolan. Båda beskriver att skolbiblioteket är placerat mitt i skolan och gör en jämförelse med hjärtat.

Jag tycker de är bra för att det är i mitten, så det blir liksom som skolans hjärta på något sätt.
(Informant 2)

Det som är bra med vårt bibliotek det är att det är beläget mitt i, som ett hjärta mitt i skolan.
(Informant 3)

Vidare betonar alla informanter att det är viktigt att skolbiblioteket är en mysig och inbjudande plats för eleverna dit de vill gå för att hitta inspiration och läsa. Informant 2 understryker att skolbiblioteket ska vara ”snyggt” och böcker ska vara uppställda så att eleverna på ett enkelt sätt kan välja en bok att läsa. Flera informanter talar om vikten av en lugn läsmiljö där både informant 2, 3 och 6 förklarar att skolbiblioteket ska vara en inspirerande och rogivande plats med mysiga hörn att sitta ner med en bok i.

Informanterna har många uppfattningar om skolbiblioteket som lär- och läsmiljö. De anser att skyltning, både med böcker och med affischer är en viktig del när det gäller hur skolbiblioteket kan locka till läslust. Skyltningen ska vara uppdaterad annars kan den istället vara rent av hämmande av elevernas läslust, hävdar informant 5 och 6.

Det kan verkligen hämma läslusten tror jag. Att man har samma böcker som nyheter i tre år.
(Informant 5)

Både informant 5 och 6 resonerar vidare om hur elever väljer böcker. De väljer inte böcker som är nötta, slitna och gamla utan de väljer böcker som är nya, fräscha och där framsidan har en snygg layout. Hälften av informanterna betonar att böcker är moderna ting och bokbeståndet bör vara uppdaterat och brett för att möta alla elevers tycke och smak. Några informanter har en uppfattning om att böckerna som skyltas med på snurren är de böckerna som lånas ut mest, det är de böckerna som eleverna ser och som väcker deras intresse. Övriga informanter nämner flera gånger skyltningen som något som kan inspirera eleverna till läsning och informant 4 menar att skyltningen kan fungera som en hjälp för de elever som har svårt att göra ett genrebyte. Informant 4 förklarar att hen upplever det som att en del elever fastnar i en genre och har svårt att ta sig ur den och vidga sin läsning med en annan sorts genre. För dessa elever är skyltningen extra viktig då de inte letar efter något annat än den genre som de redan är bekväma med. Finns det då en uppdaterad och spännande skyltning

som ögonen faller på direkt när eleven kliver in i skolbiblioteket, kan det fungera som en väg in i en ny text.

För många barn idag dem tittar på en bok, de läser inte på baksidan av boken, utan om den är tilltalande rent layout-mässigt och när man då bläddrar i dem här eller tittar i hyllorna och de första 15 böckerna man tittar på, de är nötta i kanten, de är lite bruna, lite gråa, lite röda, lite gröna, lite sådär halvskavt.. då är man inte så intresserad men om jag tar ut en bok som är ny och fräsch som står mot en vit bakgrund så åh! Den vill dem läsa! Det gör jättestor skillnad, det kan man se om man ställer böcker på de här snurrorna till exempel. Ställer jag en gammal bok bredvid en ny bok så vet jag ju vilken de väljer. Så tar dem ju inte den nötta. Det kan vara samma bok. (Informant 6)

Våra sex informanter visar på en generell uppfattning om att skolbiblioteket är en viktig del i elevens läslust då de anser att närheten till böckerna är en viktig aspekt. Däremot hävdar informant 2 att skolbiblioteket egentligen inte är nödvändigt utan att en lärare med ett brinnande intresse för böcker kan räcka. Samtidigt påpekar hen att skolbiblioteken är bra, de höjer kvaliteten på skolan och ger eleverna en större tillgänglighet till böcker. Vidare förklarar informanten att utan skolbiblioteket har eleverna bara en boklåda i klassrummet vilket begränsar elevernas möjligheter när det gäller val av bok. Det är viktigt att eleven själv får välja bok för att få en elevnära upplevelse, fortsätter hen.

Även informant 5 sticker ut lite då hen väljer att formulera det som att skolbiblioteket framförallt fungerar som en resurs för lärarna och speciellt i de fall som skolan har långt till närmsta folk- eller stadsbibliotek. Det är en fördel för eleverna att ha ett bra skolbibliotek på skolan men det är framförallt en hjälp för lärarna i deras läsfrämjande arbete med eleverna. Hens resonemang tyder indirekt på att skolbiblioteket är viktigt för elevernas läslust men att det i första hand är lärarens ansvar att utveckla den.

Men det är också inte säkert att ett skolbibliotek är bemannat så egentligen är ett skolbibliotek mer en resurs för lärarna. Att använda sig av det. (Informant 5)

Informant 1 och 6 belyser att det blir allt viktigare med vuxna på skolan som brinner för läsning och böcker. Alla våra informanter delar uppfattningen om att läsintresset smittar av sig på andra men informant 1 och 6 pekar på att det blir allt svårare att påverka allteftersom de digitala medierna tar mer plats. Eleverna är vana vid att få snabb belöning genom film och olika spel på dator och telefon. Spelen ger snabb respons och de får aldrig möjlighet att utveckla sitt tålamod och sin uthållighet som krävs när man läser en bok. Många elever tröttnar snabbt på en bok och vill byta efter bara några sidor då det tar alldeles för lång tid för

dem att komma in i bokens värld. Eleverna är inte vana vid att kämpa eftersom spel och film serverar upplevelsen på ett löpande band. Det är svårt för böckerna att konkurrera med det, menar informanterna.

Alltså vi hoppas ju att man ska upptäcka hur roligt det är att läsa men man har ju.. Jag tycker det har konkurrens av spel och telefoner. (Informant 1)

Fast jag tror att berättelsen behöver ta större plats men jag är rädd att det kommer få mindre plats på grund utav att det kanske inte är så snabb och direkt som en film t.e.x. (Informant 6)

Skolan måste ta ett större ansvar för att utveckla eleverna till läsare uppger informant 2, det är avgörande för eleverna idag då läsning och böcker alltmer försvinner ur hemmen och ersätts av film och spel. Vuxna på skolan måste visa att de är läsare, att de har ett brinnande intresse för boken. Läslust smittar och informanternas berättelser pekar på att läsande vuxna i skolans miljö påverkar elevernas utveckling av sin läslust.

Min erfarenhet är att det är inte svårt att få barn att läsa. Man säger ju att det är så svårt att få barn till att läsa, det tycker jag inte alls att det är. Om man säger att man ska ha hundra procent, det finns ju alltid de som har det svårare men man får med sig den största massan om man verkligen vill och tycker själv det är viktigt, läser själv och är en läsande person, litterär, då är det inte svårt. (Informant 2)

Alla sex informanterna insisterar på att den fysiska boken spelar stor roll för elevernas läslust och att den behöver få ta en större plats för att vända den försämrade läsförståelsen hos svenska elever. Informant 2 jämför boken med Ipad, det är inte samma sak för små barn att titta på en padda som att bläddra fram och tillbaka i en bok. Redan här grundläggs intresset för böcker och det är viktigt att barn får läsa både med ögonen och med fingrarna i fysiska böcker. Eftersom det digitala tar allt större plats i hemmen måste lärarna i skolan tro på boken och visa det för eleverna, menar informant 2, 3 och 5.

jag tror inte boken kommer försvinna nej. Barn älskar ju boken, och det gör ju många vuxna också. Att kunna hålla i boken, bläddra i boken, att ha boken. Det är inte samma sak på en skärm. Och det lilla barnet om de inte får sitta och bläddra fram och tillbaka tusen gånger, alltså det är inte samma sak och ha det på en padda, det går inte att jämföra. (Informant 2)

Någon form av skolbibliotekarie hade gett positiva effekter på elevernas läslust, framhåller alla informanterna. Informanternas berättelser tyder på att deras uppfattning är att eleverna måste få möjlighet att vara bland böcker för att få ett intresse för dem. Informant 5 förklarar

vidare att hens uppfattning är att tillgängligheten är viktig men det måste finnas en vuxen som är där och hjälper eleverna, lär dem vara i ett rum med böcker och använda det på rätt sätt.

6.2 Informanternas huvudsakliga arbete i skolbibliotekets verksamhet

Studiens andra frågeställning behandlar hur skolbiblioteket används för att öka läslusten. I denna resultatdel kommer informanternas mest centrala arbete med skolbibliotekets verksamhet att presenteras, exempelvis bokinköp, aktiviteter och att skapa en inspirerande miljö för att främja läslust.

Svensklärarna med skolbiblioteksansvar har i intervjuerna berättat om det arbete de utför i syfte att främja elevernas läslust i varierande form och utsträckning. Hälften av informanterna har i sin anställning inte några timmar avsatta för arbete med skolbiblioteket utan gör detta på eget initiativ när det finns möjlighet. Den andra hälften av informanterna har en liten del av sin tjänst avsatt, då endast någon timme i veckan. Gemensamt för alla våra informanter är dock deras ambition att göra skolbiblioteket inspirerande för eleverna. Detta görs bland annat genom skyltning och temautställningar, bokinköp och olika aktiviteter kopplat till dess verksamhet. Utöver det arrangerar de författarbesök och försöker upprätthålla olika samarbeten, till exempel med stads- eller folkbibliotek och fritidsverksamheten för att locka eleverna till läsning.

När det gäller inköp av böcker till skolbiblioteken skiljer sig de ansvarigas tillvägagångssätt åt. Två av informanterna har liknande utgångspunkt och lyfter fram förlagsdagar som viktiga och rentav avgörande när det gäller vilka böcker som införskaffas. Två av de andra informanterna är däremot av annan åsikt och lägger större vikt vid att elevernas röster bör höras i arbetet med inhandlandet av de nya böckerna. På de skolorna finns det bokråd som besöker varje klass och låter eleverna komma med tips och önskemål. Bokrådet består av några elever och man är noga med att besöka alla klasser på skolan.

Sedan har vi ett bokråd på skolan där det är representanter från årskurs 2 och upp till årskurs 6 då och då är det så att vi beställer böckerna, de går ut i sina klasser och frågar vad de vill ha och så beställer vi och när vi får nya böcker så är det bokrådet som väljer de nya böckerna att läsa och sen går vi ut och presenterar de nya böckerna på biblioteket. Det blir bokprat då för att de ska bli sugna, vi har då alltid ett jätteuppsving i samband med att vi gör det. (Informant 3)

Alla våra sex informanter ger exempel på i vilka sammanhang skolbibliotekets lokal besöks av eleverna. Utöver utlåning och återlämning av böcker använder de lokalen till diverse andra aktiviteter. Tre av informanterna berättar om att de håller i rastaktiviteter och bokprat i skolbibliotekets lokal. Bokprat gäller i dessa fall främst för de yngre årskurserna på skolan för att de unga barnen ska få bekanta sig med skolbiblioteket och bli nyfikna på dess verksamhet. De övriga informanterna berättar att de använder skolbibliotekets lokal främst till att besöka tillsammans med eleverna när det gäller läsgrupper/läsecirklar av olika slag. Utöver att skolbiblioteket används som en arena för moment kopplade till läsning använder informant 2, 3 och 5 även lokalen till grupparbeten. Samma informanter berättar också att de använder skolbibliotekets lokal som ett avskilt utrymme för eleverna att arbeta ostört i.

Sen är det ju så att vi använder ju biblioteket till väldigt mycket, det finns ju möjligt för elever att sitta och arbeta, om man något grupparbete och sådär. (Informant 3)

Hälften av våra informanter beskriver hur de som ansvariga skyltar med böcker i skolbiblioteket lokal medan resten av informanterna förklarar att det är ett gemensamt ansvar för hela skolans personal. De informanter som berättar att det är deras arbetsuppgift att skylta berättar att de försöker hålla skyltningen av böcker uppdaterad i den mån de hinner. Ibland skyltar de efter ett speciellt tema, exempelvis skräckböcker vid Halloween eller kärleksböcker vid Alla hjärtans dag.

En av informanterna har en fördjupande utbildning sedan tidigare med fokus på elevers läsförståelse som hen anser sig ha haft nytta av i sitt arbete med skolbiblioteket. Fem av sex informanter har vid något tillfälle besökt förlagsdagar.

De första åren vi var iväg var vi iväg två gånger om året iväg i Lund och lyssnade på till exempel föreläsningar som dels hade bokprat dels hur man har ett bokprat. Nu är det så att det är lite olika. (Informant 3)

I samband med dessa dagar har de deltagit i föreläsningar om bland annat informationssökning och hur andra arbetar med skolbiblioteket. En informant nämner att hen har fått utbildning i ett biblioteksdatasystem.

Men jag har gått ganska mycket och jag har ju lärt mig hur man lägger in böcker och raderar böcker. (Informant 2)

Alla informanter berättar om sitt samarbete med det lokala stadsbiblioteket/folkbiblioteket, ett samarbete som sker på lite olika nivå. I vårt material har vi fått mycket olika svar på hur ofta informanterna besöker stadsbiblioteket/folkbiblioteket med sina klasser men det görs mer eller mindre regelbundet, från en gång i månaden till någon gång per termin. Kommunerna har under det senaste året gjort olika satsningar specifikt inriktade på en eller flera årskurser, vilket har inneburit att dessa informanter har besökt stadsbiblioteket/folkbiblioteket mer frekvent.

Ja, de har ju haft, i innerstan här har de haft prioritering för årskurs 2 och 4 och så har det varit sexorna någon gång men jag är alltid där med mina elever, det spelar ingen roll vilken årskurs de går i.
(Informant 3)

Informanterna berättar att de ibland får besök av sitt stadsbibliotek som kommer och håller bokprat i klasserna. Informant 6 förklarar att de har långt till närmsta stads- eller folkbibliotek och kostnaderna för att hyra en buss för att ta sig dit med sin klass är för höga. De har därför löst det med att en bibliotekarie från stadsbiblioteket besöker dem istället. Alla våra sex informanter berättar att samarbetet med stadsbiblioteket fungerar bra.

Genom stadsbiblioteket deltar alla informanternas skolor i en biblioteksgrupp där de träffas med jämna mellanrum för att ge varandra tips och råd. Informanterna berättar också att det är i denna biblioteksgrupp som de arbetar med att söka pengar från olika projekt för att exempelvis kunna arrangera författarbesök. Genom att gå ihop och samarbeta med de andra skolorna i kommunen och tillsammans söka pengar kan dessa besök möjliggöras. Två av informanterna beskriver hur de utifrån dessa författarbesök anpassar sin planering och undervisning för att maximera möjligheterna för eleverna att dra nytta av lärandesituationen.

Det gör att man har lite större chans att få pengar från skapande skola och då måste det vara kulturarbetare man ska engagera, så vi har haft författare flera gånger. Vi söker varje år efter författare av olika slag, vi har haft illustratörer, vi har haft rim och ramsor, vi har jättemånga bra besök.
(Informant 1)

Två av våra informanter berättar om ett samarbete de har med fritidsverksamheten på skolan. De nämner att samarbetet är möjligt eftersom de har en mycket engagerad fritidspedagog på skolan som brinner för att göra fritidsverksamheten mer delaktig i skolan. Informanterna

berättar om olika aktiviteter de har arrangerat tillsammans, till exempel visat bio och lyssnat på spökhistorier.

Sen har vi ett samarbete med fritids med litegrann. Så nu har fritids haft bio ute på torsdagarna och då måste de komma hit och hämta biljetten här. (Informant 5)

Sen har vi haft en spök, det finns på SR, spökhistorier. De är rätt läbbiga. De spelade han här ute i någon bod och då fick man också hämta biljetter för att lyssna. När det var halloween. (Informant 5)

Hälften av informanterna, de som har tid avsatt för skolbiblioteksarbete i sin tjänst, anordnar en del aktiviteter kopplat till skolbibliotekets verksamhet. Dessa tre informanter berättar om att de har rastaktiviteter på vissa förmiddagsraster då eleverna är välkomna att besöka skolbiblioteket. Här kan de läsa, spela spel och ibland även pyssla. Informant 5 berättar att en del elever kommer för att få vuxenkontakt under dessa raster. Två av informanterna berättar om deras möjlighet att även använda en liten yta precis utanför skolbiblioteket. Det är uppskattat av eleverna som gillar att sitta ute och läsa när det är fint väder.

Vi har också två rastvakter som jag och yyy får lägga här på biblioteket som vi får ha öppet här och då får vi öppna dem dörrarna [pekar på glasdörrar] eftersom vi har dörrar utåt och så har vi köpt in saccosäckar som barnen kan sitta utanför och läsa, spela spel och sånt. (Informant 5)

Sedan förra året har vi biblioteksrast kallar vi det, vi har öppet en gång i veckan och då så är det öppet och så har vi lite andra aktiviteter också. Då kan man komma till biblioteket, man kan läsa, man kan låna böcker och ibland har vi lite "skaparsaker", spela spel och lite så, så man kan vara inne på rasten. (Informant 3)

Två av våra informanter talar om skrivtävlingar som de har haft, att barnen tycker det är roligt med tävlingar. Informant 1 berättar också om lästävlingar som de anordnar för att motivera barnen att läsa.

vi hittar på lite så här lästävlingar. Att för varje bok du har läst klistra upp en "rygg" i bokhyllan, det har vi haft flera gånger, då har vi det ute i vårt samlingsrum här. Då har vi ritat stora bokhyllor och spännpapp som vi sätter upp och så ska vi försöka fylla bokhyllorna. Om de lyckas fylla bokhyllorna på kanske två veckor eller var det är så väntar en överraskning och det är oftast piggelin. Sist hade vi att vi hissade upp läsband i flaggstången, att man fick... för 10 sidor fick man en cm band så ju fler sidor man hade läst desto längre band fick man så knöt man fast det på linor som vi sedan hissade upp i flaggstången så fladdrade alla våra läsband där. (Informant 1)

Utöver de läsfrämjande arbetsuppgifter som informanterna diskuterat enligt ovan finns det en del mindre önskvärda uppgifter som ändå kräver den biblioteksansvariges uppmärksamhet. Bland annat beskrivs en viss problematik med elever som stökar ner eller förstör inne på skolbiblioteket, vilket gör att den ansvarige tidvis får agera den som sorterar, organiserar och återställer för att upprätthålla bibliotekets tilltalande framtoning.

6.3 Informanternas ambition om skolbibliotekets verksamhet

Den tredje frågeställningen handlar om vad våra informanter hade velat utveckla med skolbiblioteket för att kunna använda det optimalt för att gynna elevers läslust. Det är tydligt att dessa svensklärare med någon form av skolbiblioteksansvar har många tankar om hur skolbibliotekets verksamhet skulle kunna utvecklas. Informanterna tar bland annat upp att de hade velat utveckla skolbibliotekets läs- och lärmiljö och rutiner för bokinköp. De hade också velat utveckla fler aktiviteter kopplat till skolbibliotekets verksamhet och även samarbetet med skolans fritidsverksamhet för att främja elevernas läslust på flera plan. Tydligt visar informanternas berättelser på att den allra högsta önskan är en skolbibliotekarie vilket de menar hade bidragit till en mer likvärdig skola.

Informant 1 och 3 belyser vikten av att arbeta mer med själva skolbiblioteket som läs- och lärmiljö. Även informant 2 uttrycker önskan om att kunna organisera i rummet mera. De önskar att det fanns fler sittplatser, bord och stolar men även fler mysiga ställen att sitta ner och läsa en bok på, ställen dit eleverna vill gå för en trevlig lästund. Informant 3 berättar om hur hen har låtit skolans bokråd, en grupp av skolans elever göra ett förslag på hur de skulle vilja inreda skolbibliotekets lokaler. Förslaget innehöll flera mysiga hörnor att sitta och läsa böcker i.

barnen har gjort ett förslag på bokrådet hur de skulle vilja se biblioteket, men det är ju ganska mycket med att de vill ha mysiga hörnor och sitta i och så vidare (Informant 3)

Vidare när det gäller skolbibliotekets utformning lyfter hälften av informanterna upp att de hade velat ha en bättre möjlighet att skylta med böcker och skapa olika temautställningar för att locka eleverna till läsning. Informant 2 pratar om möjligheten att temautställningarna utöver vanliga teman med böcker inom samma genre även hade kunnat organiseras som

författartema för att locka eleverna till vidare läsning av en redan läst författare. Alla våra sex informanter har berättat om att de har varit med och organiserat författarbesök på skolorna och även uttryckt önskemål om att man hade kunnat utveckla dessa projekt ytterligare. Genom att organisera författartema i skolbiblioteket hade man fått till en sådan koppling, menar informant 2.

Vi lägger alltid in en ansökan och brukar ordna med författarbesök och även illustratörer kommer hit. (Informant 3)

Men hade man haft mer tid att sätta sig ner och tänka då hade man ju haft tid att tänka, jo men vi kanske skulle ha ett författarbesök och man kanske hade tid och organisera och tänka till. (Informant 2)

När det gäller bokinköp ser det olika ut för informanterna men alla informanter lägger fram det som ett av skolbibliotekets utvecklingsområden när det gäller att främja elevers läslust. Två av informanterna har fått hjälp av stadsbiblioteket med att gallra sitt bokbestånd men det behövs fyllas på med nya, fräscha böcker som tilltalar eleverna.

Hälften av informanterna önskar att det fanns möjlighet att hålla i bokprat och läsecirklar av någon form, antingen i skolbibliotekets lokal eller ute i klassrummen. Informant 2 resonerar flera gånger om att det egentligen inte är svårt att få barn till att läsa om man själv är en läsande person vilket man förmedlar när man presenterar en bok. Även informant 6 pratar om bokprat och läsecirkels positiva effekter och nämner att eleverna i dessa kan "sprida ringar på vattnet" när de berättar och tipsar om en bok. Dessa träffar hade informant 2 velat göra inbjudningar till för att redan där väcka nyfikenhet hos eleverna som ett led in i böckernas värld.

Två av informanterna berättar om sitt samarbete med fritids där de dels försöker locka fler barn till skolbiblioteket med hjälp av fritids aktiviteter, dels genom att fritids kan gå till skolbiblioteket under eftermiddagarna. Dessa båda skolor har en fritidspedagog som brinner för att elevernas fritidstid ska bli så meningsfull som möjligt och som vill att böcker ska vara en del av deras tid på fritids. Två andra informanter, informant 2 och 3, hade velat utveckla samarbetet med fritids för att möjliggöra för eleverna att läsa under sin tid på fritids.

Alltså det har varit så här på fritids att de har haft läxhjälp någon dag i veckan i skolbiblioteket. Sedan har vi försökt vid flera tillfällen och några stycken har nappat på det att de kanske skulle ha en

lässtund, inspirera till böcker och så vidare men...vi lyckades kanske inte jättebra, det skulle kunna gå och utveckla om man säger så. (Informant 3)

Slutligen önskar alla våra informanter att det fanns någon form av resurs som utgick ifrån skolbiblioteket. En av informanterna betonar att det inte behöver vara en utbildad bibliotekarie utan att det räcker med en person med ett stort intresse för böcker. Däremot betonar informant 2 och 5 att de hade velat ha en riktig bibliotekarie eftersom de är insatta i böcker och biblioteksverksamhet. Någon form av skolbibliotekarie hade inneburit en rad positiva följder som kan bidra till att öka elevernas läslust. Informanterna nämner bland annat att en närvarande skolbibliotekarie hade kunnat inspirera elever till läsning, haft möjlighet att lära känna sina besökare och hjälpa eleverna att välja en passande bok, skylta, hålla ordning, hitta på lässtimulerande aktiviteter, samt bjuda in till bokprat och bokcirkel.

Då skulle det finnas någon här som kunde vara här och prata med barnen om böckerna och som hade tid att läsa in sig på böckerna. (Informant 5)

Informant 4, 5 och 6 konstaterar att ett bemannat skolbibliotek hade gett ett mer likvärdigt skolbibliotek ute bland kommunens skolor, som ett led till en mer likvärdig skola. En del skolor har lite böcker i en korridor, berättar informant 4 vilket inte ger samma förutsättningar som för de skolor som har tillgång till ett riktigt skolbibliotek. Även informant 6 påtalar denna skillnad och tycker inte det stämmer överens med visionen om en likvärdig skola för alla.

Jag tänker att man pratar likvärdig skola, ja men det är inte likvärdigt. Vissa skolor har en skolbibliotekarie som kanske jobbar 50% med det. Dom eleverna har andra förutsättningar än dom som inte har (Informant 6).

6.4 Hinder och utmaningar

Det visade sig att det finns flera faktorer som påverkar och hindrar varför skolbiblioteket inte utformas på ett sådant sätt som informanterna uttrycker önskemål om. Informanternas tankar om att utveckla skolbiblioteket optimalt för att främja elevers läslust är många men det finns lika många hinder på vägen. Deras berättelser berör bland annat tid, pengar, kompetens och skolledningens direktiv som centrala faktorer.

De informanter som önskade att få organisera och inreda själva lokalen annorlunda för att skapa en bättre läsmiljö angav både brist på pengar, samt tids- och platsbrist som anledning

till det inte gjordes. Informant 3, som hade låtit skolans bokråd göra ett förslag över skolbibliotekets inredning och önskade flera myshörnor, resonerade också om det faktum att ingen skulle ha tid att städa runt dessa myshörnor med kuddar på golvet att flytta med mera.

barnen har gjort ett förslag på bokrådet hur de skulle vilja se biblioteket, men det är ju ganska mycket med att de vill ha mysiga hörnor och sitta i och så vidare, det blir jobbigt ur städsynpunkt, vem ska städa? Och det kostar pengar och så vidare. (Informant 3)

Informant 3 betonar att dennes önskan om att utveckla ett samarbete med fritids inte är möjligt om det inte finns en fritidspedagog som är intresserad av att arbeta med läsfrämjande aktiviteter. Fritids måste vilja ha ett samarbete lika mycket som den ansvarige för skolbiblioteket vill för att det ska fungera.

Men det är mycket de ska göra verkligen och just nu skulle man ju kunna läsa böcker utomhus, det ser jag utan problem men de ska göra mycket och så är det, och det behöver vara någon som brinner för böcker om det liksom ska funka. (Informant 3)

Alla är olika och tar olika mycket ansvar, nämner informant 2 som en förklaring till varför det är svårt att utveckla skolbiblioteket och dess verksamhet. Informanten framhåller att det inte är lätt att hinna ta ansvar för skolbiblioteket då många klasslärare har fullt upp med den egna klassen. Vidare diskuterar informanten fenomenet att en del klasslärare släpper iväg ett par elever själva till skolans bibliotek men väl där är eleverna inte redo för att besöka det på egen hand. Det blir stim och støj vilket resulterar i att böcker hamnar på fel plats och lokalen blir stökig. Informanten är väl medveten om att situationen inte är enkel men nämner ändå att olika syn på vems ansvar det är att sköta skolbiblioteket är en bidragande faktor till att det inte vidareutvecklas för att främja elevers läslust.

Men med det så kräver det ju att alla tar ett ansvar. Och att klasslärarna tar ett ansvar men jag har full respekt för att klasslärarna har jättemycket att sköta och jag förstå om det står någon unge som säger: "Snälla får jag gå ut och ta en bok" att har man en hel grupp på 23 elever kvar så kan man inte följa med den eleven ut och så vet man inte riktigt vad som händer där ute. Där kanske de träffar någon från en parallellklass eller så sen händer lite, så glömmer man bort för att det är något som dyker upp så glömmer man gå att titta så det ser bra ut efteråt. Så det är ju det att vi är så underbemannade på det sättet och har för mycket att göra. (Informant 2)

Ett uppdaterat och fräscht bokbestånd var något som alla våra informanter efterlyste för att kunna hålla elevernas intresse för böcker vid liv. Informant 2 diskuterar kring problemet att det hela tiden kommer ut nya böcker och det är svårt att hinna med att beställa böcker.

Informant 4 berättar att det görs endast ett inköp av böcker per år och informant 5 framhäver att det ibland är svårt att köpa in fler böcker av samma sort som de redan har. Om de vill komplettera en klassuppsättning med böcker som de har är det ofta det inte går eftersom boken inte trycks längre. Det finns istället en möjlighet att köpa boken som e-bok men informanten anser att det inte är samma sak som den fysiska boken.

köper vi in en klassuppsättning så om vi ska komplettera med några böcker så finns de inte längre, då finns de bara som e-bok, för då trycks dem inte längre, liksom inte nya. (Informant 5)

Arbetet med utveckling av skolbiblioteket är beroende av eller inte beroende av vilken rektor eller ledning skolan har, hävdar informant 2 och 5. Om de intresserar sig för skolbiblioteket läggs det mer tid och pengar på att utveckla skolans bibliotek än vad som annars är fallet. Informant 2 och 6 uttrycker det som att skolbiblioteket på deras skolor inte är tillräckligt prioriterat av rektorn för att vidareutveckla det mer. Informant 3 har arbetat på samma arbetsplats under flera år och har hunnit med att ha fyra rektorer. Hen berättar att skolbibliotekets utveckling är beroende av rektorns inställning till det.

För mig spelar det också mycket roll vem rektorn är på skolan. Nu har jag haft... en..två..tre.. fjärde rektorn här sedan jag började här och ändå har jag jobbat här på denna skolan i evigheter, så det är bara fyra rektorer så det har väldigt mycket att göra med vilken rektor man har, hur viktigt de tycker att skolbiblioteket är. Under ett år till exempel var det så att vi inte fick någon tid alls i skolbiblioteket utan då räknade de med att vi skulle göra det ändå. Och det gjorde vi inte, utan då så blev det kaos och våra kollegor skrek rätt ut. Bokhavet växte i återlämnade och ingen städade på biblioteket, ingen köpte in nya böcker så året efter var de här fem procenten tillbaka iallafall. (Informant 3)

Informant 5 berättar om att deras rektor har en positiv inställning till skolbibliotekets verksamhet och att denne ofta lyssnar på deras förslag vad gäller att få åka på förlagsdagar, köpa inredning och böcker. Det som i slutändan avgör vilka lässtimulerande åtgärder som vidtas för skolbiblioteket, är enligt informanterna rektorns och ledningens intresse. Informant 1 belyser problemet att det inte finns en tydligare definition av vad ett skolbibliotek är och hur det ska utformas. Det står i skollagen att det ska finnas på varje skola men det finns alldeles för mycket tolkningar av vad det betyder, vilket är en bidragande faktor till att rektorers intresse kan styra skolbibliotekets verksamhet i den utsträckning de faktiskt gör.

Bokprat och läsecirklar beskriver informant 2 och 6 som ett lässtimulerande arbete som de hade velat haft mer av i skolbibliotekets verksamhet men de anser att de inte hinner med detta.

Hade man kanske kunnat träffas i biblioteket i mindre grupper olika barn man hade kunnat ha liksom små bokenklurar och sprida ringar på vattnet att den här har vi läst. "Den här har vi läst" "Jag fick ett boktips från ett barn i en annan klass" att man hittar en läskompis i sexan eller hittar en läskompis i trean eller vad jag nu kan tänkas ja.. Så det är klart att det kan jag tänka att det tror jag hade gynnat. (Informant 6)

De anser också att det finns alldeles för lite tid för att gallra bland böckerna, skylta och hålla skolbiblioteket uppdaterat. Detta är något som informant 5 hävdar kan vara rent hämmande för elevernas läslust. Alla våra sex informanter lyfter fram tidsaspekten som ett problem flertalet gånger under sina intervjuer. Det är uppenbart att de alla kämpar för att få tiden till att räcka till och att de hade gjort mer för att utveckla skolbiblioteksverksamheten för att ytterligare främja elevernas läslust, om de hade haft mer tid.

Ja dels är det ju tid, jag skulle vilja ha mer tid, mer pedagogtid eller bibliotekarie och jag skulle dels vilja ha mer pengar att förändra biblioteket så det är det här inbjudande stället att komma till. Och där är det inte bara att köpa in grejorna utan där är det tid över lång tid för man måste ju ha någon som städar och fixar och donar. (Informant 3)

Alla de svensklärare med skolbiblioteksansvar som har intervjuats insisterar på att ett bemannat skolbibliotek hade varit bra för eleverna och deras utveckling av sin läslust. De är alla medvetna om att det är en fråga om pengar.

Alltså ett hinder är ju att det inte finns någon personal där. (Informant 3)

Bristen på pengar tillsammans med bristen på tid är de två mest förekommande faktorerna i våra intervjuer. Dessa faktorer anser svensklärare påverkar skolbiblioteksverksamhetens utformning allra mest.

7. Analys

I vår analys har vi valt att applicera den sociokulturella lärandeteorin och Chambers litteraturdidaktiska modell i diskussionen av vårt resultat. Vi har därför valt att analysera resultaten efter några av de mest centrala begreppen från den sociokulturella lärandeteorin som även förekommer inom Chambers litteraturdidaktiska modell men som då definieras på annat sätt. I analysen kommer begreppen presenteras var för sig i ordningen *läs- och lärmiljö*, *kontext*, *artefakter*, *den kompetente kamraten*, *mediering* och slutligen *den proximala utvecklingszonen* men de kommer även gå in i varandra. Med hjälp av våra centrala begrepp kommer vi att beröra studiens fyra frågeställningar. Genom de sex kvalitativa intervjuer av

svensklärare med skolbiblioteksansvar som vi gjort har vi fått kännedom om deras uppfattningar om skolbibliotekets roll i utvecklingen av elevernas läslust.

Resultaten i vår studie tyder på att svensklärare med skolbiblioteksansvar har en generell uppfattning om att *läs- och lärmiljön* är betydelsefull för elevernas läsupplevelse. Inom informanternas berättelser har begrepp som *läs- och lärmiljö* sammanfogats och vi tycker oss se skyltning som ett återkommande tema. Skyltningen har beskrivits som en aktivitet med både böcker och affischer, och den anses vara en viktig del i hur skolbiblioteket kan locka eleverna in till skolbiblioteket och i förlängningen leda till ett läsintresse och en läslust. För att skyltningen ska kunna bidra till elevers läslust bör den vara uppdaterad annars kan den rentav verka med motsatt effekt och bli hämmande för elevernas läslust. Detta sätt att använda skolbiblioteket för att främja läsintresse och läslust nämns i Chambers litteraturdidaktiska modell där skyltning och presentation av böcker betonas som väsentliga aspekter (Chambers, 1995, s. 11-14). I enlighet med den sociokulturella lärandeteorin kan skyltning och sättet böcker presenteras på istället ses som *artefakter*, redskap och verktyg som hjälper oss att ta in och förstå vår omvärld (Lundgren, Säljö & Liberg, 2010, s. 183-185).

Svensklärare med skolbiblioteksansvar arbetar för att utveckla metoder med vilka berättelsen kan sättas i sin *kontext*, exempelvis genom att lyssna på spökhistorier i en passande omgivning. Enligt den sociokulturella teorin har *kontexten* en stor betydelse för individens lärande (Sjöberg, 2011, s.65). Chambers talar istället om läsupplevelse och hur den stärks genom *läsmiljön*. Svensklärarna med skolbiblioteksansvar beskriver hur de har försökt utforma skolbiblioteket till att vara en läsvänlig plats där eleverna kan hänge sig åt boken, vilket kan kopplas till Chambers kriterier för en god läsmiljö (Chambers, 1995, s. 37-39). Resultaten visar att svensklärare med skolbiblioteksansvar har ambitioner att utveckla skolbibliotekets *läs- och lärmiljö* efter deras generella uppfattningar liknande det Chambers är inne på när han hävdar att det bör finnas en avgränsad plats där det går att sitta ner. De beskriver en sådan plats som lugn och mysig vilket kan skapas exempelvis med hjälp av mjuk inredning och möbler. I sina resonemang om miljöns betydelse för läslust närmar sig de intervjuade svensklärarna centrala utgångspunkter i den sociokulturella lärandeteorin och Chambers litteraturdidaktiska modell (Limberg, 2003, s. 71; Chambers, 1995, s. 37-39).

Flera av svensklärarna med skolbiblioteksansvar resonerar ingående om vikten av att skolbiblioteket är tillgängligt när det gäller förutsättningarna för det läsfrämjande arbetet och skapandet av läslust. De nämner i deras egen definition om tillgänglighet att skolbibliotekets placering är viktig och betonar vikten av att ha nära till böcker i elevernas *läs- och lärmiljö*. Enligt Chambers litteraturdidaktiska modell är tillgänglighet en av de viktigare faktorerna för elevernas läslust. Informanternas uppfattning i stort är att tillgänglighet av böcker finns när skolbiblioteket är öppet, vilket gör att barn kan besöka rummet. Utifrån Chambers perspektiv skulle detta snarare betyda god tillgång och inte nödvändigtvis tillgänglighet i första hand. Chambers förtydligar med ett exempel då han gör en tillbakablick till sin egen skolgång. Han påpekar att hans klassrum hela tiden hade tillgång till böcker, skillnaden var dock att böckerna ej var tillgängliga förrän läraren kom och låste upp skåpet där böckerna fanns (Chambers, 2011, s. 11-17).

Utifrån studiens teoretiska utgångspunkter går det att urskilja vilka ambitioner svensklärarna med skolbiblioteksansvar har och vad de anser att skolbibliotekets verksamhet har för utvecklingspotentialer. Den sociokulturella lärandeteorin talar exempelvis om *den kompetente kamraten*, ett begrepp som kan jämföras med det Chambers kallar *vuxenstöd*. I vårt resultat kan vi se liknande berättelser om stödets betydelse, till exempel när det handlar om åsikten att barns läsning kan främjas på flera sätt med en vuxen som hjälp i skolbiblioteket, en resurs som många skolbibliotek saknar. De beskriver exempelvis att den vuxne kan bidra med kompetens och svara på frågor, hjälpa elever till böcker, framförallt de elever som har väldigt svårt att klara det på egen hand (Lundgren, Säljö, & Liberg, 2010, s. 191; Chambers, 1995, s. 11-19). Den vuxne kan dessutom bidra till *mediering* genom samspel med eleverna, exempelvis med hjälp av boken-*artefakt* och sitt eget kroppsspråk-*artefakt*. På så sätt kan de hjälpa eleverna att stärka sitt språk och därmed också tänkande, lärande och personlig utveckling, vilket i sin tur hjälper dem att förstå sin omvärld (Säljö, 2015, s. 94 & Sjöberg, 2011, s. 65). Tillfällen för *mediering* kan uppstå vid bokprat och olika textsamtal, något informanterna nämner som önskvärda arbetsuppgifter för en skolbibliotekarie. Den sociokulturella lärandeteorin betonar behovet av en vuxen för kunskapsskapande inom flera

sociala sammanhang och anser att detta ska gälla alla skolans verksamheter, vilket innebär att även skolbiblioteket bör ingå (Lundgren, Säljö & Liberg, 2010, s. 191).

Vår analys tyder på att informanterna anser att en skolbibliotekarie hade kunnat hjälpa eleverna i deras *proximala utvecklingszon*. Den *proximala utvecklingszonen* är som tidigare nämnts ett centralt begrepp hämtat ur den sociokulturella teorin. Därmed möjliggörs en koppling till det Chambers belyser som vikten av ett bokval som för den enskilda eleven är på rätt utmanande nivå, sett till bokens samlade svårighetsgrad. Svensklärarna med skolbiblioteksansvar framförde i detta sammanhang att elever i stor grad gärna väljer böcker efter omslag. En risk som vi tycker oss se i det sammanhanget är att eleven då inte lägger sig på rätt utmanande nivå, vilket är motsatsen till tanken om *den proximala utvecklingszonen* (Lundgren, Säljö & Liberg, 2010, 183-195).

Avslutningsvis kan vi i vår analys av resultatet se att svensklärare med skolbiblioteksansvar även lyfter fram faktorer inom skolbibliotekets verksamhet som inte går att härleda till något av de centrala begrepp från den sociokulturella lärandeteorin eller Chambers litteraturdidaktiska modell som vi valt att använda. Sådana faktorer är till exempel samarbete med fritidsverksamheten och skolledningens inställning till skolbiblioteksverksamhetens betydelse för elevernas utveckling av sin läslust.

8. Slutsatser och slutdiskussion

Studiens syfte har varit att kartlägga uppfattningarna bland svensklärare med biblioteksansvar om hur skolbiblioteket kan påverka elevernas läslust. Genom kvalitativa intervjuer har vi fått ett fylligt material att analysera och vi har fått svar på våra fyra frågeställningar. Studiens frågeställningar har sammantaget gett oss en klar bild av den mycket höga uppfattning som de intervjuade svensklärarna har om skolbibliotekets betydelse för arbetet att väcka elevernas läslust. Deras berättelser om hur de gestaltar arbetet på respektive skolbibliotek visar på en stor uppfinningsrikedom när det gäller utformningen av bokbeståndet, själva lokalen och de aktiviteter som erbjuds där. Ett ofta uttryckt önskemål gäller en anställd skolbibliotekarie. Bland de hinder som nämns i intervjuerna för ett långsiktigt och djupgående arbete med skolbiblioteket är ekonomin den främsta faktorn. Det samlade materialet i vår studie tyder på

att det inte skett någon förändring i hur skolbiblioteken utformas och används sedan de blev en del av skollagen 2011 (Skollagen 2010:800).

Mary Gavers (1958) tidiga citat om skolbiblioteket säger fortfarande mycket om hur betydande ett fungerande skolbibliotek kan vara för eleverna.

With the school library literally at the heart of the educational program, the students of the school have their best chance to become capable and enthusiastic readers, informed about the world around them, and alive to the limitless possibilities of tomorrow. (Mary Gavers, 1958, i Todd, 2012, s. 2)

De intervjuade lärarna anser, precis som Gavers hävdade 1958, att skolbiblioteket och dess verksamhet har en potentiellt stor betydelse för elevers utveckling, bland annat på deras lärande, läslust och utvecklingen i att bli en tänkande läsare. Dock visar forskningen att skolbiblioteket alltför ofta endast är ett outnyttjat rum med några bokhyllor och bokbackar, detta trots att forskningsresultat visar vilka möjligheter det finns med ett väl fungerande skolbibliotek (Damber, 2017, s. 78-79). Att skolbiblioteken från och med 2011 är en del av skollagen (Skollagen 2010:800) är ett framsteg men frågan är om skolorna inrättat dessa ofta mycket torftiga rum endast för att följa lagen eller för att de faktiskt tror att det är på det här sättet ett skolbibliotek gör sig bäst för eleverna. De ansvariga lärarna inom den svenska skolan behöver föra diskussioner och bygga upp en gemensam förståelse för skolbiblioteket och dess uppbyggnad. Detta för att skapa en överensstämmelse i hela landet kring skolbibliotekets uppgifter och dess utformning för att skapa ett kvalitativt skolbibliotek som främjar elevernas läslust. Riktlinjer behövs och dessa ska bygga på forskningsresultat (Hell, 2011, s. 20). Detta menar Gunnel Olsson, enhetschef för Svenska skolbibliotekscentralen och Folkbiblioteken i Lund i en intervju med Hell. Olsson hävdar att den nya skollagen är bra men tydligare föreskrifter om skolbiblioteket behövs (Hell, 2011, s. 131-136). Vår studie tyder på att svensklärare med skolbiblioteksansvar också efterlyser tydligare riktlinjer för skolbiblioteket och dess verksamhet. Även Gärdéns kunskapsöversikt tyder på att det finns en irritation bland forskare över att något som egentligen är reglerat i styrdokumentet kan se så olika ut beroende på skollagens inställning, något som Damber (2017) också konstaterat (Gärdén, 2017, s. 89-93; Damber, 2017, s. 78-79). Riktlinjer för skolbiblioteket har alltså efterlysts sedan förändringarna gjordes i skollagen men ännu finns det inga för den svenska skolan att förhålla sig till. Utan riktlinjer är det svårt för skolorna att utforma ett ändamålsenligt skolbibliotek. Inte förrän denna gemensamma grund finns kan det utformas likvärdiga

skolbibliotek och därmed en mer likvärdig skola för alla elever (Gärdén, 2017, s. 89-93). Vår studie visar att svensklärare med skolbiblioteksansvar efterlyser och värdesätter riktlinjer för skolbiblioteket som ett led för en mer likvärdig skola. I de riktlinjer som efterfrågas önskas även att frågan om bemanning och skolbibliotekarien tas upp. Skolbibliotekarien är ofta beskriven som en faktor som kan ha goda effekter på elevers läslust och det finns många beskrivningar av skolbibliotekariens arbetsuppgifter som alla kan bidra till att främja denna (Damber, 2017, s. 77-83, Ingemansson, 2007, s. 99 & Jönsson, 2007, s. 50). Dessvärre är dessa arbetsuppgifter tidskrävande och kräver inte bara ett starkt engagemang från skolbibliotekariens sida utan även adekvat utbildning och kompetens. Skolbibliotekarien behöver bemanna skolbiblioteket den mesta av tiden under skoldagarna då eleverna behöver ha mer eller mindre fri tillgång till skolbiblioteket för att det ska kunna användas ändamålsenligt. Detta är ett av de största hindren som framträder i vår studie då många skolors ekonomi inte räcker till. Lösningen att låta en redan anställd lärare ansvara över skolbiblioteket någon timme i veckan är inte tillräckligt för att skolbibliotekets verksamhet ska komma till sin rätt i arbetet med att stimulera elevers läslust. Faktorer som bokbestånd, skyltning, bokprat, arbete med läsgrupper och personlig vägledning för elever ses som fördelar för elevers utveckling av sin läslust (Chambers, 1995, s. 11-14; Ingemansson, 2018, s. 1). Alla dessa faktorer är beroende av skolbibliotekarien. Avsaknaden av skolbibliotekarie på många skolor innebär därmed att dessa faktorer får stå tillbaka.

Vår studie, i likhet med tidigare forskning, visar att placeringen av skolbiblioteket är viktig. Precis som Gaver skriver, bör skolbiblioteket vara utbildningens hjärta (Todd, 2012, s.2). En central placering innebär en ökad tillgänglighet för eleverna vilket forskning visar är avgörande för elevernas intresse för böcker och därmed deras utveckling av sin läslust. Detta är ett hinder för de skolor som redan är byggda men en del forskning som nämnts tyder på att det är viktigare med en central placering snarare än rummet i sig (Chambers, 1995, s. 22-24 & Halldén Rönnlund, 2002, s.8). Detta skulle för många skolor kunna vara ett utvecklingsområde för att möjliggöra att skolbiblioteket i högre utsträckning kan ge eleverna en ökad tillgänglighet till böcker och därmed påverka elevernas läslust. Resultatet i vår studie tyder på att de intervjuade svensklärarna uppfattar skolbibliotekets placering och

bokbeståndet på ett liknande sätt. Tidigare forskning tyder på att ett tillgängligt bibliotek med ett brett bokbestånd är värdefullt i elevernas läsutveckling (Dolatkhah, Hultgren & Johansson 2015, s. 4-5; Gärdén, 2017, s.53).

Ett annat utvecklingsområde som svensklärare med skolbiblioteksansvar ringar in, gäller samarbete mellan skolbibliotek och fritidsverksamhet. Fritidshemmen ska enligt läroplanen, tillsammans med skolan bidra till att främja elevers språk, lärande och identitetsutveckling (Skolverket, 2019, s.3) men enligt Skolinspektionens rapport från 2018 finns det betydande brister i just detta samarbete. Rektor ser ofta skola och fritidshem som två skilda verksamheter vilket bidrar till svårigheter i samarbetet. Med tanke på resultatet som Skolinspektionen lägger fram, är det inte konstigt att svensklärare med skolbiblioteksansvar efterfrågar ett större samarbete med fritidsverksamheten. En skolbibliotekarie hade med sin kompetens kunnat bidra till verksamhetsutveckling med ett större samarbete mellan skolans och fritidsverksamhetens personalgrupper (Damber, 2017, s.77-83 & Gärdén, 2017, s. 89-93). Detta hade varit en ingång till det samarbete som informanterna efterfrågar för att kunna arbeta läsutvecklande och främja elevernas läslust på ytterligare ett plan.

Sammanfattningsvis har vår studie stärkt vår uppfattning om att skolbiblioteket alltför ofta är en verksamhet som inte används till sin fulla potential i skolans verksamhet och då framförallt i svensklärares arbete med att utveckla elevernas läslust. Vår förhoppning är att skolbiblioteksforskningen kommer tas på större allvar och att det inom en snar framtid kommer tydligare riktlinjer angående skolbibliotekets verksamhet för en allt mer likvärdig och jämställd skola med elevernas läslust i fokus.

9. Referenser

9.1 Tryckta källor

Chambers, A. (1995). *Böcker omkring oss - om läsmiljö*. [*The reading environment, (1991)*]. Stockholm: Norstedts förlag AB.

Chambers, A. (2011). *Böcker inom och omkring oss*. [*Tell Me with The Reading Environment, (2011)*]. Stockholm: Gilla böcker.

Damber, U. (2017). *Teacher and librarian partnerships in literacy education in the 21st century*. Sense publishers.

Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Fjärde upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Dewey, Michael (1995). *Planning and designing libraries for children and young people*. Library association

Egelund, N. (Red.). (2012). *Northern Lights on PISA 2009 – Focus on Reading*. København: Nordic Council of Ministers. (TemaNord 2012:501).

Fredriksson, U. & Taube, K. (2012). *Läsning, läsvanor och läsundersökningar*. Lund: Studentlitteratur.

Hasselrot, T & Sundin Beck, U. (2002). *Viljan att lära*, Lund: Bibliotekstjänst.

Hell, M. (2008). *Utveckla skolbiblioteket! - Att starta och driva en bra verksamhet*. Lund: BTJ Förlag.

Hell, M. (2011). *Skolbiblioteksutveckling - Skolutveckling*. Lund: BTJ Förlag.

Ingemansson, M. (2016). *Lärande genom skönlitteratur - Djupläsning, förståelse, kunskap*. Lund: Studentlitteratur AB.

Krashen, S. (2004). *The power of reading: insights from the research*. New York: Heinemann/Libraries Unlimited.

Kåreland, L. (2015). *Skönlitteratur för barn och unga - historik, genrer, termer, analyser*. Lund: Studentlitteratur AB.

Lance, K. C. (2002). *Impact of school media programs on academic achievement*. *Teacher Librarian*, 29(3), 29-34.

Lance, K. C. & Loertscher, D. V. (2001). *Powering achievement; School library media programs make a difference: The evidence*. San Jose, CA: Hi Willow Research & Publishing.

Landahl, J & Lundahl, C. (2017). *Bortom PISA - Internationell och jämförande pedagogik*. Stockholm: Natur och Kultur.

Limberg, L. (2003) *Skolbibliotekets pedagogiska roll - en kunskapsöversikt*. Andra upplagan. Stockholm: Skolverket.

Lundgren, U. P. Säljö, R. & Liberg, C. (2010) *Lärande skola bildning - Grundbok för lärande*. Stockholm. Natur och kultur.

McKool, S.S. (2007). *Factors that influence the decision to read: an investigation of fifth grade students' out-of-school reading habits*. Reading Improvement, September issue.

Reichenberg, M & Lundberg, I. (2011) *Läsförståelse genom strukturerade textsamtal - för elever som behöver särskilt stöd*. Stockholm. Natur & kultur.

Säljö, R. (2015). *Lärande: en introduktion till perspektiv och metaforer*. Malmö: Gleerups utbildning AB.

9.2 Internetkällor

Dolatkhah, M, Hultgren, F & Johansson, M. (2015). *Läsfrämjande i pedagogisk verksamhet*. Högskolan Borås. Skolverket.

Tillgänglig: <http://hb.diva-portal.org/smash/get/diva2:857422/FULLTEXT01.pdf>

[2020-05-21]

Ediger, M. (2003). *The school library and the learner*.

Tillgänglig: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED482247.pdf>

[2020-05-20]

Gustafsson, A W. & Håkansson, D. (2017). *Ord på prov - en studie av ordförståelse i högskoleprovet*. Lund universitet.

Tillgänglig: https://portal.research.lu.se/ws/files/30000236/Ord_pa_prov2017.pdf

[2020-05-20]

Gärdén, C. (2017). *Skolbibliotekets roll för elevers lärande - en forsknings- och kunskapsöversikt år 2010 - 2015*. Borås: Högskolan i Borås.

Tillgänglig:

http://www.kb.se/Dokument/Nationell%20biblioteksstrategi/Skolbibliotekets%20roll_slutversion.pdf

[2020-05-19]

Halldén Rönnlund, N. (2002). *Skolbiblioteket som socialt rum. Om skolbibliotekets placering och utformning*. Borås: Högskolan i Borås. Biblioteks- och informationsvetenskap.

Tillgänglig:

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1312778/FULLTEXT01.pdf>

[2020-05-19]

Ingemansson, M. (2007). *Skönlitterär läsning och historiemedvetande hos barn i mellanåldrarna*. Lunds universitet & Växjö universitet.

Tillgänglig:

<http://hkr.diva-portal.org/smash/get/diva2:200933/FULLTEXT01.pdf?fbclid=IwAR36W5i4lGun88braS6po5i5fMM5cxEWM6UbPXrZ1xdI63zx36q4BOSQk2c>

[2020-05-20]

Ingemansson, M. (2018). *Djupläsning och lässtrategier*.

Tillgänglig: <http://hkr.diva-portal.org/smash/get/diva2:1229989/FULLTEXT01.pdf>

[2020-05-20]

Jönsson, K. (2007). *Litteraturarbetets möjligheter - En studie av barns läsning i årskurs F-3*. Malmö Högskola.

Tillgänglig:

<http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/4089/Avhandling.pdf;jsessionid=19F09AED7F1113314A220EEF231B4391?sequence=1>

[2020-05-17]

Myndigheten för tillgängliga medier - LL-förlaget

Tillgänglig: <https://ll-forlaget.se/>

[2020-05-20]

Regionbibliotek Stockholm. (2014).

Tillgänglig: <http://regionbiblioteket.se/2014/07/28/lasandets-cirkel/>

[2020-05-20]

SFS 2013:801. *Bibliotekslag*.

Tillgänglig: <http://rkrattsdb.gov.se/SFSdoc/13/130801.PDF>

[2020-05-20]

SFS 2010:800. *Skollagen*

<http://rkrattsdb.gov.se/SFSdoc/10/100800.PDF>

[2020-05-20]

Sjöberg, L. (2011). *Vygotskij goes neoliberal - Den ideala eleven och läraren i lärarutbildningens examinationspraktik*. Trollhättan: Högskolan Väst.

Tillgänglig:

<https://www.oru.se/globalassets/oru-sv/forskning/forskningsmiljoer/hs/humus/utbildning-och-demokrati/2011/nr-2/lena-sjoberg---vygotskij-goes-neoliberal.pdf>

[2020-05-20]

Skolinspektionen (2018). *Årsrapport 2018 - skillnader i skolkvalitet och strategisk styrning*.

Tillgänglig:

<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/regeringsrapporter/arsrapporter/arsrapport-2018/arsrapport-20182.pdf>

[2020-05-21]

Skolverket (2019). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Sjätte upplagan. Stockholm: Norstedts.

Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/getFile?file=4206>

[2019-12-27]

Skolverket. (2017). *Modul Stimulera läsintresse, Del 4, Läsande förebilder*.

Tillgänglig:

<https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inr>

[iktningar/5-las-skriv/Grundskola/007_stimulera-lasintresse/Del_04/material/Flik/Del_04_MomentA/Artiklar/M7_FSK-9_04A_04_lasande%20forebilder.docx](https://www.skoledirektoratet.no/iktningar/5-las-skriv/Grundskola/007_stimulera-lasintresse/Del_04/material/Flik/Del_04_MomentA/Artiklar/M7_FSK-9_04A_04_lasande%20forebilder.docx)

[2020-05-20]

Skolverket. (2019). *Väck lusten inför läslovet*.

Tillgänglig:

https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/vack-laslusten-infor-laslovet?fbclid=IwAR0cz_Ne592unDEAQbGrW2L6XwZYXBnf2r_t2WyLbPh6L0rCx4MfCJdJZ6g

[2020-05-20]

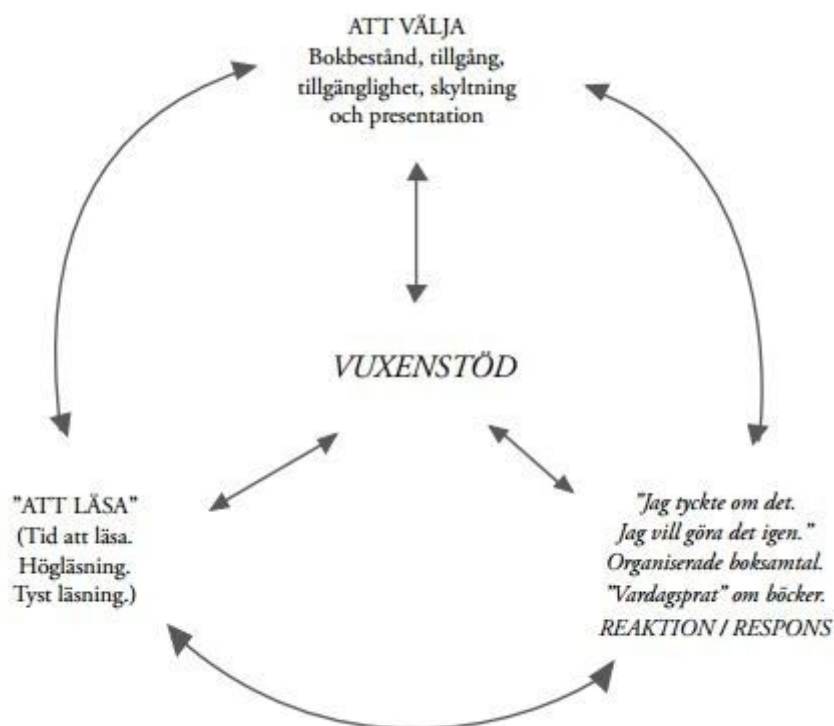
Todd, R. J. (2012). School libraries and the development of intellectual agency: Evidence from new jersey. *School Library Media Research*, 15, 1–29.

Tillgänglig: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ994327.pdf>

[2020-04-30]

10. Bilagor

10.1 Bilaga 1

Källa: Chambers (1995)

(Regionbibliotek Stockholm, 2014).

10.2 Bilaga 2

Aidan Chambers fem huvudfrågor i boksamtal.

Jag undrar...

1. ... vad du gillade/tyckte bäst om i boken?
2. ... vad du ogillade/tyckte sämst om i boken?
3. ... om det var något du inte förstod?
4. ... om det här liknar något du varit med om/läst/sett/hört talas om?
5. ... om samma sak händer flera gånger, om det finns likheter och olikheter i det som sker, dvs om du ser några mönster i boken?

(Reichenberg & Lundberg, 2011, s. 72)